

Högskolan Dalarna

**För- och nackdelar med distansstudier
inom Kriminalvården**

Pedagogik III

Examensarbete vårterminen 2011

Kurs PE 2014, 15 hp.

Handledare: Ina von Schantz Lundgren

Författare: Lennart Tholén

Sammandrag

Studier inom Kriminalvården sker både med handledd undervisning och med distansstudier i olika studienivåer, från SFI till högskolestudier. Denna kvalitativa studie har velat ta reda på för- och nackdelar med distansstudier inom Kriminalvården. Studien har utförts med djupintervjuer av två lärare som arbetar på anstalt, samt sex distansstuderande män på anstalt. En utbildningsansvarig har svarat på frågor via mail. Distansstudier kräver enligt denna studie stor motivation och självdisciplin. Nackdelarna med distansstudier var att SFI, grund- och komvuxstudier var på deltid, studerande fick endast läsa tre ämnen åt gången, det var ibland omständigt att få svar från lärarna. Högskolestuderande ansåg att de hade tekniska begränsningar på grund av internetsäkerheten på anstalt, samt att tiden för internet var inskränkt. En del ämnen/kurser gick inte att läsa på distans. Fördelarna var det stora kursutbud som erbjöds inom komvux och högskola. Studier på grund-komvux var flexibla, de kunde påbörjas när som helst på året och följde med när den studerande flyttade till annan anstalt, med samma lärare. Som distanslärare var det viktigt med tydlighet i instruktionerna, samt att ge studerande en snabb feedback på utfört arbete. Lärarna saknade framförallt att man inte kunde se den studerande framför sig. Lärarna ansåg inte att det var någon skillnad i pedagogiken, mellan distansundervisning och handledd undervisning. Slutsatserna av studien blir att fördelarna med distansstudier väger betydligt tyngre än nackdelarna.

Nyckelord: Kriminalvården, distansstudier, motivation, självdisciplin, lärcentrum.

Innehåll

Sammandrag	2
1 Inledning	4
1.1 Kriminalvårdens distansutbildning.....	4
1.2 Goffmans syn på anstaltslivet.....	5
1.3 Foucaults syn på fängelset och makten.....	5
1.4 Syfte och frågeställningar.....	6
2 Tolkningsram	7
2.1 Teorier om lärande.....	7
2.1.1 Deweys teorier om utbildning och lärande.....	7
2.1.2 Säljös teorier om lärande.....	8
2.1.3 Liedmans tankar om datorisering och IT.....	8
2.2 Distansutbildning.....	9
2.2.1 Distansutbildningens historia och nutid.....	9
2.2.2 Forskning av distansutbildning inom EU.....	10
2.2.3 Studie om distansstuderande gymnasieelever i Sverige.....	11
2.2.4 Erfarenheter från nätuniversitetets distansutbildningar 2003-2000.....	11
2.2.5 Undersökning om studerande på svenska anstalter.....	12
2.2.6 Distansundervisning på franska fängelser.....	13
3 Metod	15
3.1 Val av metod.....	15
3.2 Insamling av data och förberedelser.....	15
3.3 Den kvalitativa forskningsintervjun.....	15
3.4 Reliabilitet och validitet.....	16
3.5 Hermeneutiken som tolkningsmetod.....	16
3.6 Etnometodologi som tolkningsmetod.....	17
3.7 Urval och undersökningspersoner.....	17
3.7.1 Distansstuderande elever 1 till 6.....	17
3.7.2 Distansundervisande lärare 1 och 2.....	18
3.8 Genomförande.....	18
3.9 Redovisning av intervjukunskap.....	19
3.10 Sammanställning och analys.....	19
3.11 Etiska och moraliska frågor.....	19
3.12 Metoddiskussion.....	19
4 Resultat	21
4.1 Resultat av intervjufrågor 1-9, från distansstuderande.....	21
4.2 Resultat av intervjufrågor 1-6, från distansundervisande lärare.....	25
4.3 Resultat av intervjufrågor 1-11, från utbildningsansvarig inom Kriminalvården.....	27
5 Diskussion av resultat	30
5.1 Distansstudier på anstalt.....	30
5.2 Utbildningsansvarigs syn på distansstudier.....	31
5.3 Studerandes erfarenheter av distansstudier.....	31
5.4 Lärares erfarenheter av distansundervisning.....	34
5.6 Sammanfattning av resultat.....	34
Referenser	36

1 Inledning

1.1 Kriminalvårdens distansutbildning

En viktig del av utbildningen inom Kriminalvården är undervisning på distans. Oftast finns det en eller två lärare på varje anstalt, de har som regel behörighet att undervisa i två eller tre ämnen. Distansundervisning ger de intagna ökade möjligheter till att komplettera sin utbildning, vilket kan leda till en större integrering i samhället. Det är angeläget att ta reda på distansundervisningens negativa och positiva effekter, eftersom detta kan påverka studieresultaten och därmed möjligheterna till ett arbete. Det är också angeläget att ta reda på om det är intagna som avbryter studierna i förtid, på grund av att de läser på distans.

För att förstå villkoren för Kriminalvårdens distansutbildning görs här en kort presentation av hur den är uppbyggd. Det finns totalt 55 anstalter i Sverige med ca: 5500 intagna varav ca: 400 är kvinnor, det är ca: 9000 anställda inom Kriminalvården (Kriminalvården 2008). Kriminalvården (2011) är indelad i sex regioner, med en rektor i varje region som är ansvarig i utbildningsfrågor och studier rörande de intagna på anstalterna, två studievägledare finns på huvudkontoret i Norrköping. Det finns i regel en kriminalvårdsinspektör som är ansvarig för studier på anstalten. Det finns ca: 135 lärare anställda på olika anstalter runt om i Sverige. Det finns cirka 130 komvuxkurser och ca: 3000 högskolekurser att välja på. Av de ca: 10 000 intagna som årligen passerar genom svenska fängelser var det 5 753 som påbörjade en utbildning på SFI, komvux och yrkesutbildningar under 2010 (Axelsson 2011). Av Kriminalvårdens 2396 kurser som var pågående 2011-01-12 var 1327 (ca: 55 %) distanskurser, i snitt läser en studerande 2 kurser per år. Antalet distansstuderande på högskola inom Kriminalvården var 230 personer under 2010 (Axelsson 2011).

Inom Kriminalvården har det tagits fram ett regelsystem för de personer som studerar, dessa riktlinjer kallas för Kriminalvårdens klientutbildning (2007), ...// ”ska motsvara de utbildningsformer för vuxna som finns ute i samhället, detta innebär främst utbildningar som ger formell kompetens såsom kommunal vuxenutbildning och högskoleutbildning, vilka styrs av nationella styrdokument och ger betyg”//. Den formella vuxenutbildningen inom Kriminalvården regleras av förordningen om utbildning vid kriminalvård i anstalt (SFS 2007:152) och står under Skolverkets tillsyn. Klientutbildningen styrs även av Kriminalvårdens övriga lagar, förordningar och föreskrifter” (Kriminalvårdens klientutbildning 2007, s. 1). Prioriteringen är att de som har kortast utbildning kommer i första hand enligt följande: svenska för invandrare (SFI), vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå (komvux.), därefter yrkesutbildning samt högskoleutbildning.

På den undersökta anstalten varierar straffen i regel från fyra år till livstid. Det finns ca: 175 intagna på anstalten, och ca: 220 anställda. Det finns fyra olika verkstäder (svets, trä, metall, el-montering), verkstäderna har ett tiotal platser som leder till en yrkesutbildning. På den undersökta anstalten var det vid tiden för studien, 10 intagna som läste SFI, 12 som läste på grundvux, 30 intagna läste in gymnasiekompetens, 10 studerade på högskola. SFI och komvuxeleverna på studieavdelningen med 32 platser, får läsa högst tre ämnen åt gången på deltid i lärcentrum, övrig tid arbetar de på en el-monteringsverkstad. Distansundervisningen på komvux sköts ofta genom telefon och mail till de studerande, dessutom får de uppgifter via kontaktläraren på lärcentrum. Högskolestuderande har hjälp av två studieassistenter (kriminalvårdare) med att gå ut på Internet (2 x 20 minuter varje vecka). Högskolestuderande läser oftast på heltid, där hälften av tiden utförs på lärcentrum, resterande studietid utförs i cellen, där det finns dator. Undervisningsmaterial är gratis för studerande, utom för de som studerar på högskola som betalar med egna medel för sin litteratur och andra kostnader.

1.2 Goffmans syn på anstaltslivet

Goffman (2004) menar att de intagna kommer till institutionen med en beteendekultur de fått från en privatvärld, där personen har en uppfattning om sig själv som möjliggjorts genom en viss fast social ordning. På denna anstalt är det ständigt förekommande visitationer i cellerna för att kontrollera de intagnas tillhörigheter. De intagna är inlåsta minst 12 timmar per dygn i en cell som är sex kvadratmeter utan toalett, det är ofta en hög ljudnivå på avd. Vid besök genomsöks de anhöriga, de intagna visiteras nakna efter varje besök. Hot och våld mellan intagna är vanligt förekommande på anstalt, övervakningskameror finns överallt. Vid ankomsten berövas han genast det stöd och denna ordning utgör, han underkastas en serie förödmjukelser, degraderingar, förnedringar och kränkningar, den process genom vilken en människas personlighet kuvas är normal i totala institutioner (Goffman 2004, s. 20-21).

Vidare hävdar Goffman (2004) att institutionen uppmuntrar antagandet att personal och intagna är djupt olika människotyper (vilket sker t.ex. genom regler som förbjuder informellt socialt umgänge över gränsen mellan personal och intagna) och ju mer dramatisk skillnaden mellan personal och intagna blir, desto mer oförenlig blir denna roll med aktörernas civila repertoar. Det är en disparat roll som kriminalvårdspersonal har, den skall både vårda och samtidigt övervaka – eller bestraffa – den intagne. Att som intagen förnedras genom att stå naken inför en vårdare, för att i nästa stund sitta förtroligt och prata om t.ex. sociala angelägenheter och svårigheter, går inte ihop. Därför kommer det alltid att finnas ett avståndstagande eller en avvaktande hållning mellan intagna och kriminalvårdare.

1.3 Foucaults syn på fängelset och makten

I ett fängelse finns klara strukturer eller hierarkier där Kriminalvårdens huvudkontor är värderat högst upp, därefter fängelsechefen med anstaltsledningen (kriminalvårdsinspektörer) och därefter kriminalvårdare, längs ner i denna hierarki finns fångarna. Foucault (2001) anser att makten inte går att definiera som ett begrepp, utan måste förstås utifrån de olika relationer och erfarenheter genom vilka makten verkar. Han menar att makt är något som utövas i relationer, reglerar dessa och därmed styrkeförhållandet mellan aktörerna. Foucault hävdar att ”fängelset som institution finns där som en samling redskap avsedda att göra individerna fogliga och nyttiga genom en exakt avvägd bearbetning av deras kroppar, redan innan lagen gjorde det till straffet framför andra” (Foucault 2001, s. 269).

Den intagne har ett intagningsnummer som alltid anges vid en hemställan (särskild blankett), t.ex. vid besök, telefontillstånd, för att ta emot föremål som ska köpas eller tas emot. Det är arbetsplikt, vid vägran kan den intagne förflyttas till annan avdelning, det är daglig inspektion och kontroll av cellerna. Foucault menar att disciplinär makt handlar om att det ska produceras läragtiga och fogliga individer, som även ska kunna fungera som produktiva krafter. Den disciplinära makten består av att forma, ordna och kontrollera människor genom normalisering (Hörnqvist, 1996). Det är en distinkt åtskillnad mellan kriminalvårdare (kallas plit av intagna) och den intagne som alltid tilltalas med efternamn. Intagna som är på anstalt måste anpassa sig till de speciella lagar och regler som finns i ett fängelse (KVFS 2011:1 Kriminalvårdens författningssamling). I nuvarande regelverk (Kriminalvården: SFS: 2010) kan den intagne tidigast bli villkorligt frigiven efter två tredjedelar av den totala strafftiden, detta är oavsett god skötsamhet eller delaktighet i programverksamhet och/eller studier. Foucault menar att straffet snarare bör utformas som en läkarbehandling än som en betalning, han menar att så snart full bättring uppnåtts så borde fången släppas fri, eftersom målet är uppnått, straffet skulle därmed individualiseras (Foucault 2001, s. 269).

Det går inte att ringa vem man vill, allt kontrolleras och övervakas (alla brev öppnas). Följs inte reglerna riskerar den intagne att hamna i isoleringscell. Foucault menar att fängelsets självklarhet grundar sig på den uppgift man tillskriver det eller kräver att det ska fylla, nämligen att förvandla individen. Det är genom att spärra in, korrigera och kuva som man reproducerar de mekanismer man finner i samhället, låt vara att de undertrycks en del (Foucault 2001, s. 271). Foucault undrar varför ”maktens mekanismer” aldrig blivit grundligt analyserade, vilket enligt honom beror på svårigheten att beskriva makten, trots att den är mycket påtaglig men förvånansvärt ogripbar (Hörnqvist 1996, s. 114). Foucault anger tre skäl för detta: 1. Utövandet av maktutövning sker ”enhetligt och massivt” på varje nivå och område i samhället är den likartad. 2. Maktens rena form går att finna i lagstiftningen, lagstiftarna förkunnar lagar, vilket innebär att maktutövning måste förstås som en talhandling. 3. Efter det att gränserna i lagen är dragna, vilket innebär att sätta gränser och säga nej till det som inte passar, maktutövningen åstadkommer därmed lydnad (Hörnqvist 1996, s. 118-119).

Som intagen har man liten chans att få rätt mot Kriminalvården, i de fall man överklagar beslut till Kriminalvårdens regionkontor eller Förvaltningsrätt. Den lagförande instansen går oftast på fängelseledningens beslut. Foucault menar att makten finns överallt, omfattande maktstrukturer har vuxit samman genom historien och det finns inget motstånd utanför makten (Foucault, 2001). Foucault säger vidare att makten inte utgår från en punkt i samhället, makten är inte organiserad från ett centrum eller institution. Foucault hävdar att det finns en historisk tendens att maktrelationer och makttekniker vuxit fram i mindre sammanhang på lokal nivå, hakat i varandra och formerat sig i allmännare maktstrukturer eller anammats av större institutioner (Foucault, 2001). Hörnqvist (1996) citerar Foucaults påstående, ”att makt inte är någonting som förvaras, fräntas eller delas, någonting man behåller eller låter sig gå ur händerna” (Hörnqvist 1996, s. 28).

Vidare menar Foucault att makten är en relation mellan människor, det finns därför en mångfald maktrelationer (Hörnqvist, 1996). Kunskap ger makt, därför kan ibland högutbildade intagna uppfattas som ett ”hot” mot Kriminalvården, eftersom dessa personer ofta är kunniga i gällande lagar och regler, de har därför kunskap om hur man formulerar sig vid överklagan av olika beslut. Foucault menar att överallt där makt utövas bildas kunskap, där tillvaratagandet av kunskapen förstärker styrkeförhållandet och garanterar den fortsatta maktutövningen, som i sin tur leder till nya kunskaper (Hörnqvist, 1996). Den som är ”besvärlig eller obekväm” som intagen, dvs. överklagar en mängd olika beslut till myndigheter, kan bli bestraffad genom att bli förflyttad till annan anstalt, eller genom att uteblivna förmåner som t.ex. permissioner. Vid en så kallad misskötsamhet, placeras den intagne i isoleringscell. Skalan av belöningar och bestraffningar är långsträckt, den sträcker sig från repression, från fängelse och fysiskt våld som de grävsta formerna av bestraffning, till osynliggörande personliga förödmjukelser som övergår i tolerans eller ingen reaktion alls (Hörnqvist 1996, s. 204).

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet är att ta reda på vilka för- och nackdelar det finns med distansstudier för intagna inom Kriminalvården och därigenom ge en ökad insikt om villkoren för distansundervisning på anstalt.

Forskningsfrågor

1. Vilka nackdelar/problem finns det med att studera på distans som intagen?
2. Vilka fördelar finns det med att studera på distans som intagen?

2 Tolkningsram

Distansutbildning inom Kriminalvården i dess nuvarande utformning är ganska ny, den har funnits sedan 2007. Tolkningarna är skildrade från insidan av ett fängelse med intagna män. Jag har i denna studie velat delge distansutbildning på anstalt ur olika perspektiv, där mina tolkningar tar sin utgångspunkt i de forskare jag använt mig av i studien. Jag har brukat mig av ett realismiskt förhållningssätt till händelser och situationer. I inledningen (kap. 1) har jag använt mig av ett fängelseperspektiv med Foucault (2001) och Goffmans (2004) teorier om institutioner och fängelser. I teorier om lärandet (kap. 2) har jag använt mig av Deweys (1997) teorier om instrumentalismen och Säljös (2000) teorier om konstruktivism, samt Liedmans (2001) idéer om IT och datorisering. Med hermeneutiken som tolkningsmetod har jag velat förklara och tolka händelser av lärandet i anstaltsmiljön. För att ge en bredare bakgrund (kap. 2) har jag återgivit en kontext av tidigare gjorda studier och forskningsrapporter på distansutbildningar och studier på anstalt. För att närmare förklara livet på den undersökta anstalten har jag valt ett etnometodologiskt perspektiv, eftersom det finns begrepp och fenomen som enbart existerar i ett fängelse, det är en subkultur.

2.1 Teorier om lärande

2.1.1 Deweys teorier om utbildning och lärande

Dewey hävdar att utbildning handlar om att sköta, uppfostra och undervisa, ordet *education* betyder att det är en process där man *leder* eller *uppfostrar*. ”Eftersom växa är det karakteristiska för livet, är utbildning det samma som att växa – den har inget mål bortom sig själv” (Dewey 1997, s. 91). Ett av de viktigare incitamenten för att komma bort från kriminalitet är genom *utbildning*, vilket skapar positiva förutsättningar för intagna. Genom att utbilda sig ges förutsättningar till att få ett yrke och därmed möjligheter till arbete. Skolans roll menar Dewey är inte att vidarebefordra och tillvarata gamla bedrifter, utan att bara se till att tillvarata det som gagnar ett framtida samhälle, skolan är huvudaktör i denna uppgift (Dewey 1997, s. 51). Utbildning kan vara fostrande i betydelsen av att de intagna ska utföra studieuppgifter som ska klaras av inom en viss tidsram, detta kräver självdisciplin. Dewey säger att en person som har övats i att tänka genom sina handlingar och att agera överlagt, är *disciplinerad* (Dewey 1997, s. 172). De studerande får ta del av instruktioner genom lärare som leder till ökad kunskap, vilket gör att självförtroendet växer och ökade chanser till integrering i samhället efter frigivning. *Intresse* och *disciplin* är inte motsägelsefulla utan främjar varandra. Intresse och disciplin är beroende av varandra för att uppnå *mål* (Dewey 1997, s. 180). Utvecklingen av den språkliga förmågan ökar i takt med att de studerade får ett större ordförråd, det finns många intagna som varken kan engelska eller svenska när de kommer till anstalten. Dewey menar att språkets betydelse för att vinna kunskap är avgörande, där det överförs direkt från en person till en annan. Han menar att språket får mening genom att användas i en gemensam erfarenhet eller handling (Dewey, 1997). Skolan har för många intagna varit problematisk med dåliga betyg och oavslutade studier, oftast på grund av kriminaliteten. Intagna känner oftast en större motivation till studier i vuxen ålder, vilket leder till goda studieresultat. Dewey menar att utbildning är en vårdande, fostrande och bildande process, det handlar om utvecklingens villkor (Dewey 1997, s. 45). Lärande är för livet, det finns ingen yttre gräns för hur långt man kan utbilda sig, detta är uttryckt både i Förenta nationernas resolution för mänskliga rättigheter, samt i Kriminalvårdens klientutbildning. Dewey menar att liv är utveckling och att utvecklas, att växa är liv (Dewey 1997, s. 88).

Om man översätter det till pedagogiska motsvarigheter betyder det att (i) den pedagogiska processen inte har något mål bortom sig själv, den är sitt eget mål, (ii) den pedagogiska processen är en process av kontinuerlig omorganisation, rekonstruktion och omgestaltning (Dewey 1997, s. 88). Samtliga intagna inom Kriminalvården väljer själva vad de ska läsa för ämne och vad de har för mål med studierna, detta är viktigt för motivationen. Ett mål måste få väljas fritt utifrån de existerande ramar som finns, det måste göras genom medvetna handlingar där det finns olika handlingsalternativ (Dewey 1997, s. 152). Undervisningens uppgift är att hitta det material som engagerar en elev i en specifik verksamhet som har mål och syften som är av betydelse eller intresse för eleven, där medlen är viktiga för att uppnå målen (Dewey 1997, s. 175).

2.1.2 Säljöes teorier om lärande

De flesta intagna har endast erfarenhet av handledd undervisning i klassrum av lärare, därför blir det en stor omställning att studera på distans, eftersom den studerande själv måste planera sin egen tid för lärandet och lösa studieproblem på ett självständigt och disciplinerat sätt. En del intagna har svårigheter med att klara av distansundervisningen, de har problem med att komma vidare i uppgifterna eftersom man inte kan tillfråga lärare och få svar med en gång. Säljö (2000) menar att antagande om lärandet kan vara inbyggd i skolan som verksamhet, i dess utrustning, i sättet att bygga lokaler, i läroböcker och sättet att pröva kunskaper, att den enskilde inte uppfattar att det finns några alternativ. Vidare menar han att vi inte uppfattar att det finns några andra sätt att se på undervisningen och lärandet på grund av att en viss föreställning har blivit så dominerande (Säljö 2000, s. 48).

Säljö (2000) tar upp behaviorismen med Skinner, som genom observationer påvisade att individer har benägenhet att upprepa beteenden där man upplever någon form av positivt resultat (belöning eller förstärkning) eller där man kan undvika något obehagligt (vilket fungerar som ett slags belöning). I de fall den studerande får positiv respons på prov, tentamina så blir man oftast stimulerad i sitt lärande och vill gå vidare med studierna med starkt självförtroende. I de fall personen misslyckas med prov eller uppgifter kan det leda till att den personen känner uppgivenhet. Skinner menade också att beteenden som inte förstärks, tenderar att bli mindre vanliga och så småningom kan de helt försvinna (Säljö 2000, s. 52). Studerande på distans innebär att man får vänta på svar i kontakten med läraren i form av mail, brev eller telefonsamtal. För en del intagna kan det upplevas som frustrerande, speciellt i de fall där personen har ADHD/DAMP eller liknande problematik.

Vidare tar Säljö (2000) upp konstruktivismen, som innebär att individen inte passivt tar emot information utan själv genom sin egen aktivitet konstruerar sin förståelse av omvärlden (Säljö 2000, s. 56). Konstruktivismen kan appliceras på ett fängelse anser jag, där individerna skapar sina egna normer, uttryck och formar sina liv efter de rutiner som bara finns i ett fängelse. Det gäller att genomföra tiden på bästa sätt, helst så att vistelsen får en mening. Om individen inte företar sig någonting, kan det leda till depressioner och negativa tankar. Studier, arbete och fysisk träning, kan vara sätt att skapa mening i tillvaron och därigenom uppnå ett visst mått av välbefinnande, trots fängelsevistelsen. Enligt Egidius (2006), är konstruktivismen en teori om att människor lägger sin speciella mening i det som de upplever, vilket gör att de använder ord och uttryck på olika sätt enligt sina personliga konstruktioner.

2.1.3 Liedmans tankar om datorisering och IT

Att som studerande läsa på distans inom Kriminalvården är krävande, eftersom det oftast inte finns lärare att tillfråga då studieproblem dyker upp, samtidigt ger det möjligheter till ett mycket bredare studieutbud. Det finns möjlighet för ett fåtal intagna att få en yrkesutbildning, detta kan tidsmässigt vara likvärdigt med en högskoleexamen. Liedman (2001) menar att kunskap skall mätas i tid, tidsåtgången pekar på utbildningens värde och vikt, att uppnå en viss kompetens i ett ämne måste vara lika tidskrävande som i ett annat jämförbart. När det gäller distansutbildning inom Kriminalvården så är den pedagogiska utvecklingen ännu i sin linda, på svenska anstalter har dess nuvarande form inte funnits mer än några år. Det är viktigt att kunna se fördelarna med studier på distans, men det finns också svårigheter som att få snabba svar vid frågor som rör studier, den fysiska närvaron av lärare bör heller inte underskattas. Med datorn och Internet skärps kravet på snabbhet, men deras inflytande är motsägelsefullt (Liedman 2001). Å ena sidan stärker de tendensen till strikt normalisering av studietider och därmed kursfodringar, å andra sidan invaggar de oss i föreställningen att kunskapen egentligen inte kräver någon tid alls (Liedman 2001, s. 248). På den undersökta anstalten hade kriminalvårdspersonal möjlighet att hjälpa de intagna med att skicka och hämta mail på bostadsavdelningen. Det finns flera fördelar med att använda datorn som arbetsredskap, det går snabbt att maila och skicka arbeten mellan lärare och elev, men studierna måste alltid utföras av den studerande. Politiker, IT-specialister och även en och annan pedagog talar storvulet om kunskap och kunskapsamhälle, men har av exemplen de väljer att döma bara ett slags kunskap i åtanke: kunskapen om IT. Datorn kan ge oss beslutsunderlag, men den kan inte fatta de avgörande besluten åt oss (Liedman 2001).

2.2 Distansutbildning

2.2.1 Distansutbildningens historia och nutid

Distansutbildning har funnits sedan 1840-talet, starten skedde i Bath i England, då Isaac Pitman startade en kurs i stenografi med citat ur bibeln på vykort, som sedan skulle översättas till stenografi av studenterna, som skickade in texten och fick den bedömd (Mattson 2008, s. 9). I Sverige grundade Hans Hermod en korrespondensskola i Malmö 1898, på 1960-talet hade Hermods fler än 100 000 anmälningar per år, vilket var en avsevärd volym för ett så litet land som Sverige.

I Sverige inleddes 1973 ett försök med distansutbildning från 21 universitet, med 54 distanskurser som permanentades efter tre år som en del av universitetens utbud, arbetena skickades in med brev från de studerande (Mattson 2008, s. 10). Tillkomsten av Internet och e-post blev stora milstolpar i utvecklingen. Etableringen av World Wide Web (www.) introducerades 1994, blev ytterligare ett steg som fick stora konsekvenser för lärande och utbildning (Mattson 2008, s. 10). Det fanns två myndigheter som bildades under 2000-talet i Sverige för att främja distansstudier, det var Nätuniversitetet och Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, dessa hemsidor blev nerlagda under 2009.

Studera.nu är den hemsida som högskolestuderande för närvarande använder (2011), här görs anmälan till utbildningar där även studieresultat läggs ut av högskolorna. Antalet helårsstudenter 2009 var 304 200 (Högskoleverket 2009). Under läsåret 2008/09 var antalet studenter i distansutbildning drygt 119 000, i gruppen ingår både studenter som enbart läser distanskurser och studenter som kombinerar kurser på distans med lärosätenas campuskurser. Två av tre av dem som studerar enbart på distans är kvinnor. Nära 80 procent av dem som studerade på distans läste fristående kurser. Lärosäten med stort utbud av kurser på distans redovisar lägre prestationsgrad (Högskoleverket 2009).

2.2.2 Forskning av distansutbildning inom EU.

Distance and E-Learning in Transition, är flera omfattande studier inom distansutbildning främst i Europa, men även forskning från USA, den har framtagits genom EU. Forskningen är sammanställd av EDEN: *The European Distance and E-Learning Network*, som är en medlemsorganisation för yrkesverksamma akademiker inom distansundervisningen samt organisationer som har med distansundervisning att göra. Arbetet har pågått sedan 1992 och är sammanställt under 2008, där forskare har träffats genom olika seminarium och workshops och gäller endast universitetsstudier (Gaskell & Mills i Bernath et al. 2009, s. 29). I en undersökning som genomförts av 12 700 studenter på sju olika universitet i Europa, konstateras att nästan alla studenter kunde hantera worldprogrammet, webb, e-post och chatt (Gaskell & Mills i Bernath et al. 2009). Huvudbudskapet i studien är att i stort sett alla studenter kan hantera färdigheter med datorn i form av presentationer, sökning i databaser, inlämning av arbete osv. Undersökningen konstaterar att den trådlösa utbyggda utbyggnaden av nätverk har gått fort och är allmänt utbredd i Europa (Devine i Bernath et al. 2009, s. 52). Distansundervisningen är här för att stanna, forskare förutspår att det är troligt att framtida undervisning kommer att ske i ett allomfattande virtuellt klassrum. Författarna diskuterar om kunskap är till salu? Där värdefull kunskap kan bli dyrt, genom att man får betala med kreditkort, för att få privat undervisning eller meningsfull kunskap. Företag kommer mer och mer att se högre utbildning som en investering i mänskligt kapital, för att därigenom öka företagets produktivitet (Devine i Bernath et al. 2009, s. 52). Forskningen visade att de studenter som gick på campus var mycket nöjda med klassrumsundervisningen. Det konstateras också att distansundervisningselever inte avslutar sina kurser i samma utsträckning om man jämför med dem som går på campus. Det har gjorts vetenskaplig forskning (metaanalyser) på om det är någon skillnad i slutbetyg mellan klassrumsundervisning och distansundervisning på universitetsnivå, det visade sig att det inte fanns några skillnader i betyg (Hülsmann i Bernath et al. 2009, s. 128). De studenter som klarar av att studera självständigt lyckas i högre utsträckning med distansundervisning. Det finns också föreställningar om att distansundervisning inte lika krävande som klassrumsundervisning (Seifert, Bruce & Vaughan i Bernath et al. 2009, s. 148-149).

I en undersökning där *lärarna på universiteten* tillfrågats om nackdelar med distansundervisning, framkom följande synpunkter (MacKeogh & Fox i Bernath et al. 2009, s. 225):

- *Tiden*, där alltför mycket arbete går åt till att integrera pågående kurser i distansundervisning, där arbetet att undervisa tar för mycket tid.
- *Brist på engagemang från studenterna*, en del lärare anser att det uppmanar studenterna att ta ett steg tillbaka och att de bli mer passiva som distansstudenter.
- *Föredrar att se studenter ansikte mot ansikte*, det finns ingen ersättning för undervisning ansikte mot ansikte, där man kan inspirera studenter. En del lärare anser att ”distansundervisning skall ske som ett komplement till klassrumsundervisning”. Andra kommentarer är att ”elever som går distansundervisning aldrig kommer att bli av den höga kaliber som krävs för att bli forskare eller få toppjobb inom industrin”.

Forskning har påvisat att med distansundervisning är det viktigt med en omedelbar respons av e-post, i de fall lärare och elever själv kan kontrollera sina egna aktiviteter så ger detta upphov till ett mer aktivt lärande. Kontakt via telefon ger mindre hjälp än via e-post. Distansundervisning kommer att öka i snabb takt de närmaste åren, vilket ställer ökade krav på lärarnas skicklighet och kunskap och att de måste bli mottagliga för ny kunskap i lärandet när det gäller distansundervisning (Wheeler & Reid i Bernath et al. 2009, s. 424).

Resultat visar att distansstudenter var mer nöjda med valet av studier än campuselever. (Rekkedal i Bernath et al. 2009, s. 505). Det visade sig också att de studenter som använde sig av WebCT (Web-Camera) hade bättre betyg än övriga. Generellt så hade de studenter med hög kompetens och höga mål mer ut av sin utbildning de ansåg att det var värdefull tid som lades ner, de var mer nöjda med sina lärare och mer nöjda med valet av universitet (Aleksic-Maslac, Njavaro & Karalic i Bernath et al. 2009, s. 509). Forskning av Bernath et al. (2009) visar att frustration eller besvikelser för distansstudenter kan vara av största vikt då det påverkar motivationen och engagemanget i lärandet livet ut, och många gånger slutar det med att studierna skjuts upp eller avbryts helt. Detta påverkar också självkänslan och stolthet i sitt arbete såväl som en lägre lön, det påverkar också studenternas sociala situation negativt (Borges Sáiz i Bernath et al. 2009, s. 526). Undersökningar visar att många distansstudenter föredrar den individuella friheten och flexibiliteten som distansutbildningen ger. Samtidigt har många studenter behov av tillgång till en slags gemenskap (som kan liknas vid ett svenskt lärcentrum) dessa strävanden är inte lätta att förena (Flate Paulsen i Bernath et al. 2009, s. 741).

2.2.3 Studie om distansstuderande gymnasieelever i Sverige

Balldin (2004), har gjort en rapport med fem separata studier i fem olika skolor där det bedrivs distansundervisning. Berättelser från elever har samlats in via brevväxling och intervjuer, där 45 elever medverkat i studien. Eleverna berättar att de studerat enligt flexibla planer mot fasta mål, de har följt sin egen personliga rytm, där de slutgiltiga målen i form av tentamen och examen varit gemensamma (Balldin 2004, s. 43). Eleverna ansåg att det gällde att hinna med så mycket som möjligt på minsta möjliga tid. Alla elever kände sig ensamma ibland och alla berättar om den distanserade relationen till lärare samt svårigheter att få saker och ting förklarade via mail (Balldin 2004, s. 57). Lyckas eleverna inte med att planera sin tid blir den övergripande känslan otrygghet, aliering och ensamhet. De flesta av eleverna berättar om ett stort mått av självdisciplin och framförhållning. Det konstateras att det passar de elever som inte trivs i klassrummet eller som hämmas av fasta tidsramar, där de kan finna en trygghet i det egna sättet, rytmen och rummet (Balldin 2004, s. 79). I de fall det finns möjligheter för flera distansstuderande att samlas i grupper så fick de stöd av varandra och samtalande om problem och frustrationer, vilket gjorde att man kände sig mindre övergiven och isolerad (Balldin 2004, s. 87). I studien framkommer det att de elever som studerade databashantering som är ett didaktiskt ämne, hade svårigheter att få noggranna förklaringar och förstå det praktiska utövandet, speciellt då eleverna skulle arbeta självständigt (Balldin 2004, s. 69). Ämnen som matematik, språk och tekniska ämnen verkar också vara mindre lämpade att studera på distans eftersom de saknar handledning rent fysiskt. Nästan alla elever i studien ville ha tätare mailväxlingar och personlig respons på deras arbete som är en viktig del av interaktionen på distans (Balldin 2004, s. 113).

2.2.4 Erfarenheter från nätuniversitetets distansutbildningar 2003-2006

I en sammanställning av Westerberg och Mårald (2007) har nätuniversitetets IT-stödda distansutbildningar hos studenter, lärare och prefekter under 2003-2006, rapporteras i en utvärdering. De negativa attityder som finns bland studenter, lärare och prefekter är att IT-stödd distansutbildning inte kan ges i alla ämnen, samt studieformen är inte lämplig för nybörjare, kvaliteten och pedagogiken är sämre än campusutbildning (Westerberg & Mårald 2007, s. 2). Det finns dock en koppling mellan ökade erfarenheter och positiva attityder, det har skett en ökad positiv inställning till utvecklingen mellan 2003 och 2006. Begreppet IT syftar i denna rapport på, e-post, videokonferenser, chatt och plattformar (Westerberg & Mårald 2007, s. 7).

Begreppet "livslångt lärande", är beslutat av EU: s medlemsländer i Lissabonstrategin som antogs 2001. Vilket innebär att man ser lärandet under hela livet som viktig för EU: s befolkning och att målet är att EU ska bli världens konkurrenskraftigaste region 2010. (Westerberg & Mårald 2007, s. 16). Det har aldrig funnits några kriterier för vilka utbildningar som kan ingå i nätuniversitetens kursutbud. I en svarsenkät som gått ut till 643 studerande ansåg en del att studievana krävs för att kunna studera på distans då man är "nybörjare" (Westerberg & Mårald 2007, s. 25). Medan andra studenter ansåg att det inte krävs någon studievana, det är viktigare med individens intresse, motivation, IT-vana och att det finns en bra kontakt med lärare och andra studenter, samt att informationen är tydlig på utbildningen. Undersökningen visar på att en fjärdedel av studenterna anser att pedagogiken på IT-stödda distansutbildningar inte är lika bra som på campusutbildningar, av denna fjärdedel är det främst studenter som har en liten eller ingen tidigare erfarenhet (Westerberg & Mårald 2007, s. 29). Svaren visar också på att en stor andel av studenterna anser att kontakten med lärare är viktigare på IT-stödda distansutbildningar. Det som studenterna lyfter fram i sina kommentarer är i synnerhet feedback, tillgängligheten till läraren och tydlig information och kommunikation från lärarens sida (Westerberg & Mårald 2007, s. 30). En del studenter som har liten erfarenhet av distansutbildningar menar att det är lättare att hoppa av en IT-stödd distanskurs på grund av brist på ett studiesocialt sammanhang och liten kontakt med lärare, studenterna känner sig "osynliga" (Westerberg & Mårald 2007, s. 32).

Lärare och prefekter som arbetar med IT-stödda distanskurser är positiva till studieformen och dess framtid, trots detta finns det skillnader i attityder från lärare och prefekter om att IT-stödda utbildningar har lägre kvalitet än campusutbildningar. Studenterna anser att IT-kompetensen bland lärare är lika god som bland studenter (Westerberg & Mårald 2007, s. 46). Sammanfattningsvis konstateras att om en student trivs, lyckas och fullföljer studierna beror på flera samverkande faktorer och har inte att göra med vilken studieform man väljer (Westerberg & Mårald 2007, s. 55). Ämnen som anses vara mindre lämpade för distansstudier är, litteraturvetenskap, retorik och ämnen som har laborativa inslag, eftersom dessa ämnen kan drabbas av negativa effekter i kvaliteten (Westerberg & Mårald 2007, s. 55). Genomgående har IT-stödda distansutbildningar högre andel avhopp än campusutbildningar, vilket antas hänga ihop med att det på ett campus finns studiesociala miljöer där studenten känner trygghet, ansvarstagande och inspireras mer av andra studenter och lärare (Westerberg & Mårald 2007, s. 58). Resultaten visar att det inte finns några könsskillnader i attityder när det gäller inställningen till IT (Westerberg & Mårald 2007, s. 60). Distansstudier upplevs vara mer osäker på grund av många avhopp, teknikproblem, känsla av isolering bland studenter och att det finns oerfarna lärare osv. (Westerberg & Mårald 2007, s. 56).

2.2.5 Undersökning om studerande på svenska anstalter

I rapporten: *Att studera i fängelse*, av Claesson och Dahlgren (2002) beskrivs en studie som är genomförd på tre anstalter (en sluten, en med mellan hög säkerhet och en öppen anstalt). Undersökningen genomfördes både med observationer och genom intervjuer, totalt genomfördes nio lärarintervjuer och nitton klientintervjuer (intagna). När denna studie genomfördes (2001) fanns det flera kriminalvårdsmyndigheter, det var ingen samordning av utbildning fängelser emellan, varje anstalt utformade utbildningar efter egna förutsättningar och ekonomiska villkor. Studiens syfte var att undersöka om Kriminalvården kan möta det individuella behovet av undervisning och tillvarata personernas livserfarenheter (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 85). Flera intagna hyste en tveksamhet till att kunna leva ett vanligt liv när de kommer ut, de antar att man blir stämplad som intagen och anser därför att de har dåliga utsikter (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 91).

I intervjuer framkommer det att endast en intagen ser positivt på framtiden, han studerade på högskolenivå. En del intagna får betyg i vissa ämnen, men de ser inte att det leder någonstans utanför anstalten.

De tre anstaltens utbildningsverksamhet var olika i sin utformning, detta beror på säkerhetsklass och olika långa strafftider (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 150). Enligt lag skall de med lägst utbildning i första hand få undervisning, där SFI och grundskolekompetens prioriteras i första hand. På de undersökta anstalterna fanns inga studieavdelningar, detta sågs som en nackdel av de intagna, då de som studerade hade mer gemensamt med varandra och såg detta som ett önskemål (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 51). De flesta intagna ansåg att det var viktigt att studierna uppmuntrades utöver den tiden som de befann sig i skolans lokaler. Det fanns andra anstalter inom Kriminalvården där det inte fanns någon möjlighet att studera, därför ansåg många intagna att det var ett privilegium att få studera på anstalt. Flera av de intagna med utländsk bakgrund som inte kunde läsa eller skriva har fått hjälp genom lärare på skolan så att de klarar av att läsa och skriva (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 95). Uppskattningsvis tio procent av de intagna har läs- och skrivsvårigheter, vilket är marginellt större än hos den övriga svenska befolkningen (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 107). Kriminalvården vill genom en socialisering förändra verklighetsuppfattning, s.k. resocialisering, det kan vara med arbete, skola och fritid som blir en del av disciplineringen av klienterna. Samtidigt blir nya klienter parallellt med denna socialisering också socialiserade in i fängelsekulturen, s.k. *prisonisering* (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 78). Prisonisering är den anpassning som sker i fängelsemiljön, de intagna är inlåsta minst 12 timmar per dygn i en cell, med ständiga säkerhetskontroller och övervakning. Den socialiseringsprocess som fängelset vill åstadkomma bl.a. med hjälp av skolverksamhet, motverkas av prisoniseringen, vilket betyder att läraren blir en slags motkraft mot den kriminella kulturen (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 99).

På en av de undersökta anstalterna fanns en yrkesutbildning i plåt och svets (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 117). På en annan av anstalterna fanns det utöver en snickeriverkstad för montering även möjligheter att få truckutbildning, datautbildning och lager- terminalutbildning. I studien av Claesson och Dahlgren (2002) framkommer det att skolan fungerade bra och eleverna fick gehör för sina synpunkter. Lärarna hade civila kläder och skolan hade särskilda lokaler, det ansågs som viktigt att komma bort från avdelningen där de intagna vistas på övrig tid. Det framkom att lärarna inte hade kontakt med andra lärare utanför anstalten och att det var liten fortbildning eller ingen alls. Klienterna (intagna) ansåg att de hade nytta av sin utbildning, de ansåg också att studiedokumentationen bör utvecklas (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 154). Detta sköttes på varierande sätt, där slutdokumentation (betyg) från utbildningarna dokumenterades på olika sätt, ibland gavs inga betyg.

2.2.6 Distansundervisning på franska fängelser

Det har gjorts en Fransk undersökning på 22 anstalter runtom i Frankrike, av Fanny Salane (2008). En fråga som ställdes var: Är utbildning en rättighet? I FN:s Resolution 45/111 den 14 december 1990, står det att alla fångar har rätt att ta del av kulturella aktiviteter samt utbildning för att utveckla den mänskliga personligheten. Enligt Salane (2008) är prioriteringen för rätten till att studera inom franska fängelser att de som är yngst med kortast utbildning kommer först. I Frankrike betalar den studerande avgifter till universiteten, dessa varierar men det är ändå ett hinder om en intagen saknar ekonomiska möjligheter. Dessutom får varje intagen köpa in böcker, skrivmaterial, porto osv. Kontakten med lärare sker genom brevkontakt eller telefon på högskolenivå, intagna har inte möjlighet att använda Internet.

Det är ca: 19 % av de intagna som erbjuds distansundervisning genom brevkontakt eller telefon. Det finns andra organisationer (AFEC, AFPA, GRETA) som arbetar med yrkesutbildningar bland intagna. Det konstateras att det endast är ett fåtal intagna som fått möjligheten att göra högre studier genom distansundervisning (Salane, 2008).

Salane (2008) hävdar att studenter som är intagna får klara sig själva utan hjälp, de ges heller inte några grundförutsättningar för att klara av sina studier. Det konstateras att distansundervisning ger en mycket liten chans till att utbilda sig som vuxen. Lärarna är begränsade i sin möjlighet att lära ut genom bl. a. brist på tid, de är beroende av sitt personliga engagemang och den frivilliga organisation som de tillhör. Många av eleverna blir marginaliserade och lämnas åt sitt öde utan hjälp, beroende på att det saknas hjälpmedel och en vilja från fängelseledningen att genomföra distansundervisning (Salane, 2008).

3 Metod

3.1 Val av metod

Denna empiriska undersökning är en fallstudie som genomförts med *djupintervjuer*. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är fördelen med fallstudier att de kan berika forskningen som exempelvis Freud och Skinner har gjort genom sina fallstudier. Fallstudien har ett värde i sig, den kan fungera som hjälpmedel vid lärande. Donmoyer (1990) har påpekat hur man kan använda sig av fallhistorier i undervisning som en övergång mellan tyst personlig kunskap och formell påståendekunskap. Fallhistorier bildar också grund för generalisering på det rättsliga och kliniska området (Kvale & Brinkmann 2009, s. 306-307). Denna studie är en *instrumentell fallstudie*. Stake (2005) gör skillnad mellan tre olika slags fallstudier:

1. Den *egentliga fallstudien* (görs för att vinna bättre förståelse av ett enskilt fall).
2. Den *instrumentella fallstudien* (görs för att vinna insikt i mer generella frågor).
3. Den *multipla eller kollektiva fallstudien* (görs som är en instrumentell fallstudie som sedan utvidgas till flera fall).

3.2 Insamling av data och förberedelser

Studiens avgränsning har begränsats av att den endast har kunnat utföras på den undersökta anstalten. Statistik om distansstuderande har förvärvats genom Kriminalvårdens huvudkontor. Jag har gjorts en fördjupad genomgång av litteratur på teorier om lärande och makt samt IT-utvecklingen. Dessutom har sökningar gjorts via Internet bl.a. på Libris, Elin, Google m.fl. på artiklar och studier inom distansutbildning. Jag begärde tillstånd i förväg för att genomföra undersökningen och att få använda inspelningsutrustning, eftersom det enligt under gällande regler (KVFS 2011:1) är förbjudet inne på en anstalt. För att på bästa sätt genomföra en studie krävs det att forskaren planerar intervjun i förväg, att leta efter olika sätt att förbättra innehåll, formulering och ordningsföljd för frågorna samt att se och lära av andra som intervjuar (Kvale & Brinkmann 2009, s. 100-101). Intervjun till de studerande bestod av nio frågor, intervjun till lärarna bestod av sex frågor. Utbildningsansvarig besvarade frågor via mail.

3.3 Den kvalitativa forskningsintervjun

Kvale och Brinkmann (2009) talar om intervjuande som *metod*, och särskilt på metoder att analysera utskrivna intervjuer, "Det är vägen till ett mål" (Kvale & Brinkmann 2009, s. 98). Jag har använt en *kvalitativ forskningsintervju*, är där kunskap produceras i ett socialt sammanhang mellan intervjuare och intervjuperson. "Själva produktionen av data i den kvalitativa intervjun går utöver det mekaniska följandet av regler och bygger på intervjuarens färdigheter och personliga omdöme när det gäller ställandet av frågor" (Kvale & Brinkmann 2009, s. 98).

Kvale och Brinkman (2009) anger en rad kvalitetskriterier för en intervju, där omfattningen eller längden av spontana och relevanta svar är av vikt. Jag har försökt att göra korta intervjufrågor med långa svar. Det är viktigt att intervjun är "självkommunicerande", där det inte ska behövas ytterligare beskrivningar och förklaringar. Intervjun ska "rapportera sig själv" vilket innebär att det inte ska behövas några ytterligare förklaringar, det problem inom intervjukvalitet som uppmärksammas mest är ledande frågor. (Kvale & Brinkmann 2009, s. 180). Tolkningen av svaren görs ofta omedvetet under själva intervjun av intervjuaren. Kvale & Brinkmann (2009) anser vara viktigt att intervjuaren försöker verifiera sina tolkningar av intervjupersonens svar under intervjuens förlopp.

En obetydlig omformulering av en fråga i en enkät eller i ett förhör av ett ögonvittne kan inverka på svaret. Samtidigt sägs att det inte är avgörande om frågorna är ledande eller inte, utan vart de leder, om de kommer att leda till värdefull kunskap. Ledande frågor behöver inte minska reliabiliteten. ”En bra intervju bygger på forskarens hantverksskicklighet, som handlar om mer än att behärska frågeteknik och täcker saker som kunskap om forskningsämnet, känslighet för den sociala relationen mellan intervjuare och intervjuperson, och medvetenhet om de epistemologiska och etiska aspekterna av forskningsintervjuande” (Kvale & Brinkmann 2009, s. 191).

3.4 Reliabilitet och validitet

Reliabiliteten är viktigt för en intervjuundersökning, den mäter noggrannheten och precisionen i transkribering eller tolkning av densamma. Reliabiliteten hänför sig till forskningsresultatens beskaffenhet och tillförlitlighet; ”den behandlas ofta i relation till frågan om ett resultat kan reproduceras vid andra tidpunkter och av andra forskare” (Kvale & Brinkmann 2009, s. 263). Valet av studie samt det faktum att jag själv är intagen har troligtvis påverkat tolkningarna. I denna studie kan reliabiliteten ha påverkats – eftersom jag själv är intagen – då detta har kunnat påverka de studerandes svar. Å andra sidan har jag ganska stor insikt i hur det är att studera på anstalt vilket ger ökade insiderkunskaper i ämnet. Dessa kunskaper reflekteras och tolkas utifrån att jag befinner mig på den undersökta anstalten.

Validiteten är den grad av giltighet hos begrepp, påståenden och logiska slutledningar som kan dras av resultaten, vilket kan vara mycket svårt att uppskatta, speciellt då man inte känner till ett visst område eller kultur (Kvale & Brinkmann 2009, s. 200-203). I denna studie känner jag väl till förhållandena, vilket kan göra det enklare att förklara begrepp och dra vissa slutledningar. Validitet är inte bara en fråga om metod, det kan vara att väcka teoretiska frågor om arten av de fenomen som undersöks. Jag har i denna studie försökt att vara kritisk i min analys av distansstudier och samtidigt presenterat en överblick på hur distansstudier kan ge framtidstro, i den övrigt ganska destruktiva tillvaron som det innebär att vara i fängelse. Att validera är att kontrollera, där forskaren ger en kritisk syn på sin analys, presenterar sitt perspektiv på det undersökta ämnet och de kontroller som gjorts för att motverka selektiv perception och snedvriden tolkning (Kvale & Brinkmann 2009, s. 268).

3.5 Hermeneutiken som tolkningsmetod

I denna studie har *hermeneutiken* används som tolkningslära, den används inom kulturvetenskaperna. Orsaksförklaringar har ringa intresse, medan man istället vill förstå och tolka händelser, situationer, personligheter och kulturprodukter mot deras historiska bakgrund (Egidius 2006, s. 156). Vidare kan man tolka orsakssammanhang genom att förstå och förklara vad som händer i natur-, samhälls- och beteendevetenskapliga förlopp. Enligt Egidius (2008) är hermeneutik en form av tolkning som går ut på att skapa förståelse för den mening, innebörd och de värderingar som finns i en text, en handling, ett beslut, man tar stor hänsyn till den bakgrund och det sammanhang som det tolkade har sin förankring i. En hermeneutisk tolkning ger en förklaring genom fenomen i dess mänskliga, historiska, sociala, ekonomiska eller konstnärliga sammanhang (Egidius 2008, s. 271). Som hermeneutisk tolkning räknas endast sådan typ av företeelse och förklaring som är avsedd att skapa inlevelse i ett mänskligt, socialt och kulturellt sammanhang (Egidius 2008, s. 272). ”Hermeneutiken har från början varit att meningen hos en del endast kan förstås om den sätts i samband med helheten” (Alvesson & Sköldberg 2008, s. 193).

I denna studie krävs det att helheten förklaras – i denna studie är det fängelsemiljön – för att förstå och förklara händelser och situationer, som inte alltid följer den logik som finns inom övriga samhället. Alvesson och Sköldberg (2008) gör gällande att det finns fyra aspekter inom hermeneutiken; *Tolkningsmönster*, som refererar till den övergripande uppsättningen tolkningar av en viss text. *Text* den kan vara bokstavlig, bestå av skrivna eller talande ord, den kan vara bildlig, då sociala handlingar uppfattas som meningsfyllda symboler med texten som modell. *Dialog* där frågor ställs till texten i dialogform, de ger en förståelse som sedan utvecklas och omformas under processens gång. *Deltolkningar*, där man försöker undersöka så objektiva validiteter som möjligt, där rimliga antaganden och överväganden kan göras (Alvesson & Sköldberg 2008, s. 204-211).

3.6 Etnometodologi som tolkningsmetod

Etnometodologi är en form av förklarande teori som är tillämplig i denna studie, då det finns begrepp och fenomen som bara existerar i ett fängelse (subkultur), och där intagnas reaktioner och språk endast gäller i ett fängelse. Etnometodologin fokuserar på att undersöka hur livsvärlden uppkommer genom mikroprocesser i form av sociala interaktioner som ger upphov till medlemmarnas förnuftskunskap. Etnometodologin har rötter i fenomenologin, där den subjektiva upplevelsen är utgångspunkten, man bortser från frågan om den har en objektiv motsvarighet (Egidius 2006, s. 89).

3.7 Urval och undersökningspersoner

Studien är genomförd med tre intagna män som distansstuderar på gymnasienivå, samt tre distansstuderande på högskola. Två lärare som arbetar både med lärarledd undervisning och med distansstudier har intervjuats. Dessutom har en klientutbildningsansvarig administratör på Kriminalvårdens huvudkontor svarat på frågor via mail. Urvalet har skett genom att jag har tillfrågat intagna och lärare om de frivilligt vill delta i studien, urvalet har gjorts med beaktande av olika studienivåer och åldrar.

3.7.1 Distansstuderande elever 1-6

Studerande 1: 52 år, med 9-årig grundskola, utbildad som fartygskock (1 år), VVS-teknisk utbildning (3 år), samt en fastighetsskötartutbildning. På anstalt har den studerande läst på gymnasienivå: svenska A och B, engelska A och B, samhällskunskap A. Den Studerande läser nu på högskolenivå (sedan 1½ år) har tidigare läst företagsekonomi, nu studerar han sociologi samt socialpsykologi. Tidigare yrkeserfarenhet: fastighetsskötare, VVS-montör.

Studerande 2: 38 år, med 9-årig grundskola, därefter 2-årig social linje på gymnasiet. Han har läst 1 år företagsekonomi och marknadsföring på komvux. På anstalt har den studerande läst matematik B, C, D, läser för närvarande fysik A på gymnasienivå samt fristående kurser i webbdesign och programmering. Tidigare yrkeserfarenhet: flyttkarl, arbete inom parkförvaltning, montering, maskinoperatör och en praktikutbildning som smed (1år).

Studerande 3: 43 år, med 9 årig grundskola, ej avslutat gymnasium (1 år teknisk linje). På anstalt läste den studerande upp gymnasiekompetens. Därefter har ett flertal kurser avlagts på högskola, han har under 2½ år läst b. la: psykologi, socialpsykologi, vittnespsykologi, ungdomssociologi, kriminologi (högskoleexamen). Under våren 2011 har den studerande för avsikt att ta högskoleexamen i barn och ungdomspsykiatri samt pedagogik. Tidigare yrkeserfarenhet: anläggare, takläggare/snickare, försäljare.

Studera nde 4: 57 år, med 9-årig grundskola, därefter en treårig yrkesutbildning som svarvare och svetsare. På anstalten har den studerande läst datakunskap (datakörkort) och programmering (har läst 2 år på anstalt). Mannen läser för närvarande tyska och företagsekonomi på gymnasienivå. Mannen har arbetat som lastbilschaufför under större delen av sitt liv.

Studera nde 5: 42 år, med utländsk bakgrund, 8-årig grundskola från utlandet. Den studerande har gått en tryckeriutbildning i Sverige. På anstalt har han läst upp gymnasiekompetens i: matematik A och B, svenska A och B, engelska A, samhällskunskap A, han har även läst datakunskap som en friliggande kurs (datakörkort). Sedan ett halvår tillbaka läser han företagsekonomi på högskolenivå. Tidigare yrkeserfarenhet: inom restaurang samt som affärsbiträde.

Studera nde 6: 30 år, med 9-årig grundskola. Den studerande har läst historia på komvux ute i samhället. På anstalt har han läst svenska A, samt matematik A gymnasienivå (1 år). Tidigare yrkeserfarenhet: rivningsarbetare, dörrvakt och som egenföretagare där han har ägt och drivit ett gym (träningslokal).

3.7.2 Distansundervisande lärare 1 och 2

Lärare 1: kvinna 48 år, utbildad gymnasielärare i svenska, psykologi, har arbetat 4½ år på anstalten. Elevantalet varierar från ca: 15 distanselever och mellan 15-25 elever i handledd undervisning, eftersom intagna ofta byter anstalt till lägre säkerhet. Yrkeserfarenhet: inom psykiatri och tidningsbranschen och annan media.

Lärare 2: man 52 år, utbildad gymnasielärare i svenska och religion, som har arbetat 4 år på anstalten med 26 år inom yrket. Antal distanselever mellan 15-20, handledd undervisning 15-20 elever. Yrkeserfarenhet: provat olika arbeten b. la. som badmästare under ett par år. På samtliga anstalter har lärarna både handledd undervisning och distansundervisning.

3.8 Genomförande

I denna studie har jag genomfört intervjuerna under januari-februari 2011, i ett avskilt gruppum på lärcentrum med hjälp av digitalinspelningsutrustning. Trost (2008) menar att valet av miljö för intervjun är viktig och anser att miljön ska vara ostörd samt att undersökningsspersonen ska känna sig trygg. Inspelning gör det lättare att fokusera på vad som verkligen sägs och även tolka nyanser i talet, vilket kan leda till följdfrågor. Detta borde gynna helheten i tolkningen av utskriften, eftersom jag på ett mer avslappnat sätt kan återge om det kan finnas tveksamheter eller självklarheter i svaren. Intervjuer kan registreras genom vanlig bandspelare, videobandspelare, förande av anteckningar eller i minnet (Kvale & Brinkmann 2009, s. 194).

Jag har i denna studie gett en ram åt intervjun, där den intervjuade har fått en bakgrund till intervjun genom en orientering av ämnet och förklaring före och efter intervjun, därför har jag ett skrivet manus till intervjun. De intervjuade har inte getts möjlighet att få frågorna i förväg. Kvale och Brinkmann (2009) menar att man inte ska fråga sig *hur* intervjuerna ska analyseras innan svaren på undersökningens *vad* och *varför* lämnats. Intervjufrågorna har bedömts *tematiskt*, som har inneburit att hänsyn tagits till dess relevans för forskningsämnet och *dynamiskt*, där jag tagit hänsyn till det mellanmännsliga förhållandet i intervjun (Kvale och Brinkmann 2009, s. 147).

3.9 Redovisning av intervjukunskap

I denna studie kommer läsaren att kunna föreställa sig en *black box*, vilket innebär att man som läsare gissar den sociala bakgrunden till intervjun, instruktionerna och de frågor som ställs samt att man som läsare gör antaganden om procedurer, utskrifter och analys av intervjuerna (Kvale & Brinkmann 2009, s. 290-291). Det har varit viktigt att ha slutprodukten i åtanke, där målen metoderna och resultaten har behandlats under hela processen. Efter transkribering av intervjumaterialet har jag gjort en meningskoncentrering, dvs. en stegvis komprimering av utskrifterna för att få fram det centrala i svaren, med frågeställningarna som grund (Kvale & Brinkmann 2009, s. 221). *Språkanalys* är en viktig del av tolkningen i denna studie, den uppmärksammar det karakteristiska språkbruket i en intervju. Genom att göra intervjufrågorna mer exakta och lära sig lyssna med större känslighet så blir språkanalysen en viktig del av tolkningen.

3.10 Sammanställning och analys

För sammanställning och analys av intervjumaterialet har jag använt sig av Kvale och Brinkmanns (2009) tre olika steg, (menings- koncentrering, kodning och tolkning). Meningskoncentrering syftar till att förkorta mer omfattande meningar till kompakt material. Meningskodning innebär att plocka ut nyckelord från texten för att sedan på ett enklare sätt, identifiera och indela uttalandena. Meningstolkning innebär att man tar svaren och hittar en djupare och mer granskande mening med intervjupersonens utlägg (Kvale & Brinkmann 2009, s. 223).

3.11 Etiska och moraliska frågor

Etiska frågor aktualiseras under hela forskningsprocessen och befinner sig därför inte i något särskilt stadium. De viktigaste etiska riktlinjerna är enligt Kvale & Brinkmann (2009);

1. *Informerat samtycke*: jag har informerat undersökningsspersonerna om det allmänna syftet med undersökningen och den är frivillig.
2. *Konfidentialitet*: jag har informerat de intagna om att privata data som identifierar deltagarna i undersökningen inte kommer att avslöjas. Uppgiften som forskare är att behandla alla transkriberingar och inspelningar strikt konfidentiellt och anonymt, vilket har följts noggrant.
3. *Konsekvenser*: jag har bedömt konsekvenserna av en kvalitativ studie både efter den skada som deltagarna kan lida och efter de vetenskapliga fördelar som deltagarnas deltagande i studien ger.
4. *Forskarens roll*: som person, forskarens integritet, är avgörande för den vetenskapliga kunskapens kvalitet och hållbarheten i de etiska beslut som fattas under undersökningens gång (Kvale & Brinkmann 2009, s. 87-90).

3.12 Metoddiskussion

Jag anser att den *kvalitativa metoden* fungerat bra och varit fördelaktig att använda utifrån mitt syfte och frågeställningar. Mitt arbete med studien har inskränkts av att Internettiden har varit begränsad och att studien endast har kunnat utföras på studieavdelningen. Med den *kvalitativa forskningsintervjun* har jag fått möjlighet att ta del av de studerandes kunskaper, uttalanden och erfarenhet kring distansstudier, detta har gett mer ingående svar, jämfört med en kvantitativ studie. Kunskaperna producerades i ett socialt sammanhang mellan intervjuare och intervjuperson.

Jag anser att *reliabiliteten* har varit hög, då jag har haft hjälp av digitalinspelade svar vid intervjuerna, därefter har intervju svaren transkriberats ordagrant. *Validiteten* har påverkats positivt av att jag har egna insiderkunskaper och god kännedom om begrepp och påståenden som gäller för distansstuderande inom Kriminalvården. Jag är väl förtrogen med lokalerna och känner dessutom samtliga studerande och lärare. *Validiteten* har självfallet påverkats av att jag befinner mig på den undersökta anstalten, där egna reflektioner, tolkningar och analys gjorts av fängelsemiljön. Den kritiska synen på anstaltsmiljön har influerats då tolkningar blir mer subjektiva, än om jag inte varit intagen, samtidigt besitter jag insiderkunskaper som gör analysen mer detaljerad.

Jag har använt mig av *hermeneutiken* som tolkningsmetod, där jag beskrivit och tolkat den kultur som råder i fängelsemiljön, där mänskliga och sociala händelser har ägt rum. Distansstudier på anstalt har i studien beskrivits för att ge en förklaring som är avsedd att skapa inlevelse i ett mänskligt, socialt och kulturellt sammanhang. Enligt Egidius (2008) är hermeneutik en form av tolkning som går ut på att skapa förståelse för den mening, innebörd och de värderingar som finns i en text, en handling, ett beslut. "Hermeneutiken har från början varit att meningen hos en del, endast kan förstås om den sätts i samband med helheten" (Alvesson & Sköldberg 2008, s. 193).

I denna studie har jag använt mig av *meningskoncentrering* där jag har förkortat mer omfattande meningar till ett mer kompakt material (Kvale och Brinkmann, 2009). Jag har också använt mig av *meningskodning* där jag plockat ut nyckelord från texten för att enklare identifiera och indela uttalandena. *Meningstolkningen* har gjort att tolkningarna fått en djupare och mer granskande mening i intervju personens redogörelser, då jag har egen erfarenhet och känner de studerande, vilket också influerat tolkningarna.

Etnometodologin som metod har varit tillämplig i denna studie då mikroprocesser har uppstått i tolkningen av fängelsemiljön i form av sociala interaktioner som har gett upphov till de studerandes omdömesförmåga. Det sociala samspelet påverkas mycket av den sociala maktrelationen – mellan intagna och kriminalvårdare – det sker en prionalisering, där motverkan till maktrelationen har skett i relationen mellan de studerande och lärarna i en socialiseringsprocess. Etnometodologin har rötter i fenomenologin, där den subjektiva upplevelsen är utgångspunkten, man bortser från frågan om den har en objektiv motsvarighet (Egidius 2006, s. 89).

I de *etiska frågorna* har särskild hänsyn tagits till de intagnas integritet, där samtliga deltagare informerats om studiens syfte, deltagandet har varit frivilligt och anonymt. Efter det att transkriberingarna av de studerandes intervjuer gjorts, så har den digitala inspelningen raderats för att säkerställa hög konfidentialitet (Kvale & Brinkmann 2009, s. 87-90). Det är av extra vikt att konfidentialitet följs på en anstalt, då intagna kan råka illa ut om privata uppgifter kommer i fel händer.

4 Resultat

Denna studie redovisas i form av djupintervjuer som är gjorda på anstalt, där sex intagna och två lärare har svarat på frågor om distansundervisningens för- och nackdelar. Frågor via mail har besvarats av Lena Axelsson som är klientutbildningsansvarig på Kriminalvårdens huvudkontor i Norrköping. De intervjuade intagna benämns studerande 1, 2, 3 osv. De studerande har tillgång lärcentrums lokaler fyra halvdagar per vecka, där det finns tillgång till läroböcker, telefon och datorer. De intervjuade lärarna har både handledda studier och distansstudier. Intervjufrågorna nedan är redovisade i form av meningskoncentrering, samt citat från de studerande.

4.1 Resultat av intervjufrågor 1-9 från distansstuderande.

1. Har du presterat bättre/sämre resultat när du studerat på distans, om du jämför med den klassrumsundervisning som du fått i tidigare studier?

De flesta studerande som läser på högskola upplever studierna som intressanta, samtliga har sökt ämnen de är intresserade av. Ett par intagna har fått medicinsk hjälp mot ADHD, som de i en del fall inte vetat om förrän de blivit uppmärksammade genom anstaltens sjukvård, de har fått hjälp med att öka koncentrationen. En av de intagna tyckte att studierna gått dåligt, beroende på att läraren inte hört av sig. De flesta studerande ansåg att de presterade bättre som vuxna, då de var betydligt mer motiverade nu och med bättre koncentration, jämfört med när de gick på grundskola och gymnasium. Studerade valde ämnen som de trodde sig ha nytta av, för att efter frigivning ha ökade möjligheter till vidare studier, arbete eller starta eget företag.

Jag har presterat bättre nu eftersom jag är mer motiverad än när jag var yngre, då var jag inte intresserad av studier jag har dessutom fått konstaterat att jag har ADHD, vilket jag numera får medicin mot, vilket gör att jag kan koncentrera mig bättre nu än när jag gick i gymnasiet. Jag tycker det är en fördel att kunna studera i cellen när jag själv vill och har lust, men det krävs att man är disciplinerad annars är det svårt att studera på distans, man måste bestämma när man ska plugga.¹

Det har varit sämre, personligen tycker jag inte om när det är på distans för du har inte kontakten med läraren, i ett klassrum där du kan bli rättad direkt. Om jag har ett problem är det bättre med en förklaring av en lärare, det är lättare än att själv titta i boken.²

2. Vilka ämnen anser du vara är svårast att läsa på distans?

Ett par intagna upplever att matematik varit svårt att läsa på distans, eftersom de ansåg att det är lättare att förstå med en lärare som förklarar i ett klassrum. Några studerande hade fått hjälp av andra intagna eller lärare som befunnit sig på lärcentrum, då de haft kunskaper i ämnet. En elev med utländsk bakgrund som inte studerat engelska, upplevde det som svårt utan lärarledd handledning. Ämnen som vissa studerande uppfattades som svåra att läsa på distans var språk (om förkunskaper saknades), matematik, kemi och webbdesign.

För högskolestuderande har Kriminalvården begränsningar i datasystemet (säkerhetsskäl) av olika tjänster som: chatt i realtid, webbkamera, vissa streamade föreläsningar, begränsningar i att ladda ner programvara samt begränsningar i Internettid, vilket gör att vissa kurser inte går att genomföra. Dessa problem vet den studerande i regel inte om innan han söker en ny kurs, vilket inte alltid går att få reda på i förväg.

¹ Studerande 3, intervju den 26 januari 2011

² Studerande 6, intervju den 27 januari 2011

Tekniska begränsningar i studierna kan innebära att den högskolestuderande får avbryta kursen efter en tid, vilket kan leda till en stor besvikelse och frustration för den studerande.

Jag har inte så mycket erfarenhet, jag bara studerat matematik på distans och nu fysik, men det är svårt för läraren att visa när man har någon fråga, för man sitter med pennan och papper och räknar, det är svårt att få svar på distans, så det är väldigt mycket självstudier. Jag har fått hjälp av en annan intagen när jag läste matte C, som kunde matematik, jag har fått viss hjälp av en lärare som finns här på lärcentrum, nu på matematik D kör jag 100 % själv.³

Jag har inte upplevt några större problem, jag har läst pedagogik och kriminologi och barn och ungdomspsykiatri. Nu har jag påbörjat en kurs i webbdesign, den kanske jag måste avbryta, eftersom Kriminalvården har begränsningar i säkerhetssystemet vilket gör att jag inte kan ladda hem program för att fullfölja utbildningen.⁴

3. Har du funderat på att ge upp dina distansstudier, i så fall vilket ämne?

De som studerade på komvux upplevde att de klarade av sina kurser, även om det i vissa fall tog lite längre tid än beräknat. Det var endast en studerande på komvux som hade gett upp sin kurs, det berodde på att läraren inte hörde av sig. Studerande ansåg att den främsta hjälpen i studierna kommit ifrån andra intagna eller lärare som arbetar på anstalten. I de fall den intagne saknade förkunskaper, så har det hänt att man gett upp studierna, t.ex. företagsekonomi, matematik eller ämnen på avancerad nivå inom högskolan. Det finns ämnen inom högskolan som kan vara väldigt krävande, där det förekommer tentamen varje vecka, där en studerande hade avbrutit sina kurser. Tidigare har det förekommit att en högskolestuderande inte fullgjort sina kurser efter två försök, han fick då inte fortsätta sina studier och blev omplacerad. De flesta högskolestuderande har en övertygelse om att de ska klara av kurserna med godkända betyg och vill ta en eller flera examina inom sina huvudämnen. För högskolestuderande har det ibland varit möjligt se inspelade föreläsningar som laddats ner från högskolans portal. ”Jag har inte fått ge upp några ämnen, jag kommer att göra en sidoglidning från sociologi till kriminologi, jag avvaktar lite jag får se hur denna termin går först” (studerande 1).

Jag har gett upp inom bygg, det var för många tentor (varje vecka), det var för omfattande och krångligt. Vi är begränsade, jag kan inte läsa hela byggnadsingenjörsutbildningen på distans. Det är begränsat urval med kurser för oss inom Kriminalvården.⁵

4. Vilka är de största fördelarna med att studera på distans?

Flera intagna ser det som enda möjligheten att kunna studera på distans, eftersom utbudet är större och det går att välja det ämne man är intresserad av. Intagna såg en möjlighet att ”göra något bra” av sitt straff, där de fick möjlighet till en utbildning som i förlängningen kan innebära ett arbete efter frigivning.

Fördelar? Det är de enda möjligheter som finns inom Kriminalvården, jag tycker det har alla fördelar, man kan inte ge sig på för svåra ämnen som kräver seminarium, chatt, webbkamera, gruppuppgifter, man måste förhålla sig till ganska smala områden, man måste kunna arbeta självständigt.⁶

³ Studerande 2, intervju den 26 januari 2011

⁴ Studerande 3, intervju den 26 januari 2011

⁵ Studerande 5, intervju den 27 januari 2011

⁶ Studerande 1, intervju den 26 januari 2011

5. Vilka är de största nackdelarna med att studera på distans?

De främsta nackdelarna som studerande tar upp är att, "Lärarna inte är närvarande och att det är omständigt att kontakta dem" (studerande 4). Komvuxeleverna anser generellt att det är bättre med läraren rent fysiskt i klassrummet, då man har frågor att ställa om sitt ämne. När det gäller högskolestuderande så är det svårt att studera ämnen som kräver webbkamera, vilket är förbjudet inom Kriminalvården. Det går heller inte att delta i gruppdiskussioner i realtid (chatt) eftersom det oftast sker på kvällstid, då de intagna är inlåsta i cellerna. Högskolestuderande får inte vidröra datautrustning när de ska gå ut på Internet.

Nackdelarna är att man inte har en personlig kontakt med lärarna, att man inte har dom framför sig när man diskuterar, man kan inte peka och visa man tar allt via telefon, man kan inte få tag på dem när som helst, man kan ha en fråga som man går omkring med en vecka innan man får svar, det finns ganska många negativa bitar. Det finns möjlighet via lärcentrum att maila läraren, men det tar ju också ett tag, man får ju inte svar direkt, det kan ta upp till en vecka innan man får ett svar. Lärarna kan ha hur många studenter som helst, som dom måste hinna hålla kontakt med, det ligger mycket ansvar på lärarna. Det hade varit bra om undervisning hade skett via webbkamera, det hade betytt mycket, det hade betytt mycket om man hade fått igenom det, det tycket säkert lärarna också, det måste kännas mer meningsfullt när man kan se personerna som man ska lära ut till.⁷

Det är tillgängligheten till Internettid som är begränsad och att inte kunna delta i chattar eller diskussionsgrupper i realtid. Man får då oftast göra extrauppgifter istället, det motsvarar ofta mer tid i form av att man får skriva om teorier från olika läroböcker i stället för att delta i en studiegrupp via nätet. Man kan heller inte se streamade (i realtid) föreläsningar eftersom de ofta är begränsade pga. att Kriminalvården har stängt av eller begränsat säkerheten så att dessa föreläsningar inte går att se, pga. att programvaran för att se dessa inte går att ladda ner. Framförallt är det att kunna gå ut på nätet för att hämta information när man behöver det som saknas.⁸

6. Vilka praktiska problem uppfattar du med att studera på distans?

De praktiska problemen består ofta av att de distansstuderande på SFI och komvux är begränsade av tiden på lärcentrum (12 tim./vecka) i kommunikationen med läraren, det tar tid att få svar på frågor (via mail och telefon). Ett ganska vanligt förekommande problem på lärcentrum är inställda studier (uppskattningsvis 3-7 timmar per vecka) på grund av att det är fortbildning, handledning, studiebesök, att lärare är sjuk eller är på semester. De flesta studerande såg gärna att det hade varit tillåtet med webbkamera, då det underlättat undervisningen högst betydligt. Eftersom det då är lättare för läraren att förklara olika frågor och det blir mer "klassrumslikt". Högskolestuderande ansåg att det är problem med den begränsade tiden på Internet (2x20 minuter/vecka). De högskolestuderande ser problem med att Kriminalvården har för avsikt att ta bort datorerna ute på avdelningarna och i cellerna.

Du har ca: två halvtimmar i veckan, du kan inte gå ut på nätet när du vill, kan inte chatta med dina kurskamrater, du har begränsad tid, du kan inte delta i grupparbeten, det är det som är det mest problematiska. Det hänger alltid en oro i luften när Kriminalvården vill begränsa möjligheterna för att kommunicera med yttvärlden, och då menar jag att man tar bort datorer från avdelningarna, man tar bort datorer från cellen av säkerhetsskäl, det kommer att förstör för många om man inte har tillgång till en egen dator, det är absolut nödvändigt för att studierna ska fungera.⁹

⁷ Studerande 2, intervju den 26 januari 2011

⁸ Studerande 3, intervju den 27 januari 2011

⁹ Studerande 1, intervju den 26 januari 2011

7. Hur viktig är läraren för att distansstudierna ska fungera?

Samtliga intagna verkar vara överens om att lärarna är väldigt viktiga för att studierna ska fungera. Lärarnas förståelse för att man som intagen har vissa svårigheter och begränsningar med att få studierna på anstalt att fungera. De studerande ansåg det också vara viktigt att lärarna hade flexibilitet när det gäller prov, uppgifter och tentamina. Det är inte alltid det går att genomföra uppgifter och tentamen på utsatt tid. På högskolenivå får de studerande i regel extra inlämningsuppgifter av lärare i de fall det inte går att delta i seminarium, eller om det ska göras en undersökning som kräver att den studerande vistas fritt ute i samhället.

Det är viktigt att lärarna är flexibla med tider och inlämning annars är det svårt att genomföra kurserna. Jag har meddelat de flesta lärarna att jag sitter i fängelse.¹⁰

Läraren är oerhört viktig, jag brukar i början av kursen ringa läraren och berätta om att jag sitter på anstalt för att läraren ska ha förståelse för de problem som kan finnas med tillgängligheten till Internet. Vissa inlämningsuppgifter och tentor kan få en senare, eller förskjuten inlämning, ibland får man extra uppgifter för att man inte kan delta i grupparbeten. Lärarna brukar visa stor förståelse för de problem vi kan utsättas för så deras betydelse är stor.¹¹

En komvuxstuderande hade inte haft någon kontakt med sin distanslärare, trots att han hade studerat i tre månader, han var mycket besviken och frustrerad över sin situation. Hade han inte fått hjälp av lärare på lärcentrum så hade han avbrutit sina studier.

Läraren måste engagera och måste försöka ha en sorts förståelse för problemen som finns, att försöka uppdatera vad som skickas via nätet, hålla regelbunden kontakt med studenten. Prov fungerar bra, distansläraren postar brev till lärare här på lärcentrum, ibland så mailar de proven, vi får snabb respons, prov fungerar hur bra som helst, vi har till och med en fördel, dom lärarna jag har sätter ingen tidspress på när proven ska göras, utan vi får göra proven i lugn och ro, dom har ändå en viss förståelse för vår situation och att det inte är så lätt att studera distans, vi slipper den där tidsstressen.¹²

8. Vilken typ av feedback får du från läraren och hur ofta får du det?

De flesta intagna verkar få en väl fungerande feedback på sina arbeten, utom en person som inte hade fått någon respons alls. De flesta studerande hade kontakt via telefon och intranätet (nätcentrum). De högskolestuderandena får oftast svar via mail eller meddelande via portalen på respektive högskola. I vissa fall förekom det kontakt via telefon mellan den högskolestuderande och läraren.

Jag får mycket bra feedback från lärarna oftast dagen efter eller ett par dagar efter det att jag gjort en inlämningsuppgift. De flesta gånger får jag svar via mail vilket jag har tyckt fungerat bra hittills. Det går att ringa också men då kan det vara svårt att få tag i läraren eftersom de ofta har föreläsningar eller lektioner för de studenter som går på campus.¹³

Jag fick svar varje gång jag gjort ett delprov via nätcentrum (Kriminalvårdens intranät), hon betygsatte eller bedömde mitt arbete, så det var bra.¹⁴

¹⁰ Studerande 5, intervju den 27 januari 2011

¹¹ Studerande 3, intervju den 26 januari 2011

¹² Studerande 2, intervju den 26 januari 2011

¹³ Studerande 3, intervju den 26 januari 2011

¹⁴ Studerande 4, intervju den 27 januari 2011

9. Har du något slutmål med dina distansstudier, är det i så fall viktigt för dig?

De flesta intagna hade ett slutmål med sina studier, de ansåg att studierna var viktiga för dem. När de klarat av en kurs med godkända betyg, sökte de vidare till nästa ämne/kurs eller fortsatte på en högre nivå inom samma ämne. En del studerande läste in ämnen för att ha chans till en yrkesutbildning, eller för att komma in på högskolan. Högskolestuderande hade i de flesta fall som mål att ta högskoleexamen, filosofie kandidatexamen eller magisterexamen, med avsikt att efter frigivning få arbete, eller att starta eget företag inom sitt specialområde.

Absolut, det är oerhört viktigt, eftersom man som intagen och f.d. kriminell så måste du ha någon form av utbildning, och i detta fall har du skaffat dig några akademiska examina. Det är i alla fall en ny plattform att börja på, istället för att stå till förfogande på den öppna marknaden, du har en helt annan utgångspunkt, det är oerhört viktigt att sköta studierna för att få den plattformen och gå vidare i livet lite bättre rustad.¹⁵

Mina studier är väldigt viktiga för det får min tid att gå först och främst, och det byggs upp självkänsla och självförtroende, jag har ett mål i livet och jag vill komma in på högskola och komma in på någon astronomiutbildning, jag vill läsa fysik och matematik på högskola. Studierna känns som det viktigaste i min tillvaro, det är meningsfullt och det bygger upp mig, utan studierna kommer jag att gå in i den där jargongen, som rent generellt finns på anstalter.¹⁶

En studerande hade inte fått någon hjälp eller stöd från sin lärare vilket gjorde att han misströstade när det gällde sina studier. Den studerande hade satt upp ett mål från början men när han såg att läraren inte hörde av sig, så tröttnade han och var ganska uppgiven. Den studerande hade ändå försökt att fullfölja, han hade tagit hjälp av lärare på lärcentrum som var kunnig inom samma ämne som han behövde hjälp med.

Jag hade ett mål att komma ganska långt med det, men som det känns nu kommer det inte att hända med den läraren, tyvärr får jag se över mitt mål. Matematiken är grunden till mycket det betyder att det är lättare med andra ämnen, det finns ett större utbud för mig att välja på när det gäller andra distansstudier. En bas att stå på för framtiden. Det positiva är att det finns ett stort utbud, men det fungerar inte om man inte har någon vägledning, det är ändå lärarens jobb, nu har jag fått hjälp av andra lärare här på lärcentrum, annars hade det varit väldigt problematiskt.¹⁷

4. 2 Resultat av intervjufrågor 1-6, från distansundervisande lärare

På den undersökta anstalten fanns fem lärare, med behörighet i SFI och som gymnasielärare, de undervisade i olika ämnen, både på grundskole- och gymnasienivå. En lärare undervisade endast i SFI, de övriga lärarna undervisade i datakunskap, svenska, religion, psykologi, engelska, matematik. Samtliga lärare ger ett slutbetyg på de studerande efter avslutad kurs. De har dessutom skyldighet att skiva in i verkställighetsplaneringen för den studerande vad målet med studierna var. Lärarna hade mellan 15-20 elever med handledd undervisning, de hade dessutom 15-25 distansstudenter på andra anstalter. Det fanns dessutom en lärare med kurser i bild och form (skapande verksamhet) som inte är en betygsatt kurs. Om de intagna byter anstalt så behåller de samma lärare som de har från början. När de kommer till ny anstalt finns den intagnes uppgifter lagrade med samma inloggningsuppgifter på den nya anstaltens datorer (via intranätet).

¹⁵ Studerande 1, intervju den 26 januari 2011

¹⁶ Studerande 2, intervju den 26 januari 2011

¹⁷ Studerande 6, intervju den 27 januari 2011

1. Vad ser du som de största nackdelarna med att vara distanslärare?

Lärarna ansåg att den stora nackdelen var att *inte kunna se eleven framför sig*. Lärarna fick kompensera den uteblivna fysiska närvaron med motsvarande tid på telefonsamtal och kontakt via "nätcentrum" (intranätet inom Kriminalvården) med att besvara mail från de studerande.

2. Vilka är de största fördelarna med att vara distanslärare?

Svaret på denna fråga blir att lärarna svarar utifrån elevernas perspektiv, det framkommer inga direkta fördelar med att vara lärare till distansstuderande.

Om vi tar en person som sitter här, kan han i princip läsa alla gymnasieämnen, trots att det inte finns lärare här som är behöriga, så får de lärare från någon annan anstalt. Om det vore så att bara lärarna som är här kunde undervisa, så skulle det begränsa valet av ämnen.¹⁸

3. Hur ofta har du kontakt via mail eller telefon med dina distansstuderande?

Lärarna har i de flesta fall regelbunden kontakt varje vecka med sina studerande via telefon, samt vid behov med mailkontakt via "nätcentrum" om de behöver ställa frågor som hade med studierna att göra.

Via telefon har jag kontakt i princip en gång i veckan. Via nätcentrum blir det när någon skickar mig mail, eller om jag undrar hur det går, en del är det tätare kontakt med andra mer sällan.¹⁹

4. Vad är svårast att förmedla i lärandet till distansstuderande?

Ingen av lärarna ansåg att de hade någon särskild pedagogik, när de förmedlade kunskaper till de distansstuderande. Båda de intervjuade lärarna hade haft erfarenhet av undervisning på distans i SFI, vilket upplevdes som svårt, speciellt i de fall man inte hade ett gemensamt språk mellan lärare och elev, då blev kommunikationen dålig och därmed blev undervisningen sämre.

Just i mina ämnen tycker jag inte det är så svårt, nu har jag ju också jobbat som extralärare i SFI när det varit dåligt med SFI-lärare. Det har jag upplevt varit väldigt svårt som lärare, om jag får en elev som inte kan engelska eller svenska och jag inte kan kommunicera på ett annat språk då är det jättesvårt, bara att tala om vilken sida i boken jag menar. Jag kan tänka mig att utöver språk så är matte svårt också. Det svåraste i svenskämnet är muntligt framträdande, i telefon för det blir konstigt, hela den här kommunikationen och ögonkontakten, försvinner, man kan bara höra de säger, jag vet inte om de läser innantill på ett papper. Det har talats om att tillåta webbkamera men i nuläget är det förbjudet, men jag tror det är på gång?²⁰

5. Vad är det oftast som gör att distansstudenter hoppar av sin utbildning anser du?

Det är inte alltid som läraren får reda på varför en distansstuderande hoppar av utbildningen, oftast tror lärarna att det handlar om motivationsbrist från elevernas sida. De kan bara gissa vad det handlar om, i många fall tror de att studierna avbryts på grund av villkorlig frigivning, eller att den studerande flyttar till ett behandlingshem där det inte finns möjligheter till uppföljning inom Kriminalvården, eftersom många behandlingshem är privata och ingår därför inte i Kriminalvårdens skolsystem med distansundervisning.

¹⁸ Lärare 2, intervju den 16 februari 2011

¹⁹ Lärare 1, intervju den 16 februari 2011

²⁰ Lärare 2, intervju den 16 februari 2011

Det kan vara villkorlig frigivning, eller att man åker till behandlingshem, det kan självklart vara motivationsbrist. Det kan vara att man tagit på sig för många ämnen samtidigt och märker att man efter ett tag får ta ett eller två ämnen i taget. Det är ingen som har sagt till mig att de gett upp för att något varit för svårt. Det beror inte på att man byter anstalt eftersom det är grunden i studierna att man ska kunna fortsätta även om man byter anstalt. På behandlingshem kan vi inte påverka eftersom de kan vara privatdrivna och inte alltid har möjligheter till studier.²¹

6. Vilka är de viktigaste egenskaperna för en bra distanslärare anser du?

Lärarna ansåg inte att det fanns några skillnader mellan att vara lärare med handledd undervisning eller att vara lärare på distans. Lärarna menar att främst handlar om att vara en god pedagog och kommunikatör och vara tydlig i sina instruktioner.

Jag tror inte det skiljer sig från att vara en vanlig lärare. Det finns skillnader mellan bra och dålig lärare, att man inte kan förklara på ett bra sätt, men det är klart att det blir viktigare för en distanslärare eftersom man förklarar med enbart ord. Det är det skrivna eller talade ordet, jag kan ju inte visa hur dom ska göra genom att peka och skriva på tavlan och sånt. Man måste vara väldigt tydlig i sitt tal, man måste vara väldigt tydlig i sina instruktioner och det beror oftast på att man inte träffar dom.²²

4.3 Resultat av intervju, besvarade genom mail av Lena Axelsson utbildningsansvarig.

L. Axelsson är klientutbildningsansvarig på Kriminalvårdens huvudkontor i Norrköping och chefsadministratör i utbildningsfrågor inom hela Kriminalvården. En del av mailsvaren från L. Axelsson finns besvarade på andra ställen i studien.

1. Vad har Kriminalvården för mål med att ge distansstudier till de intagna?

När distansarbets sättet infördes i Kriminalvårdens klientutbildning (2006-2007), var det som en åtgärd av flera (t.ex. att etablera Lärcentrum på anstalterna och anställa lärare) för att förbättra klientutbildningen jämfört med tidigare då varje ställe själv upphandlade lärartid, så lärare kom in till anstalterna vissa timmar per vecka. Kursutbudet var tidigare mycket begränsat och många olika utbildningsanordnare anlätades. Det gjorde att det var vanligt med studieavbrott när en klient flyttade från en anstalt till en annan. Det fanns inte samma utbud där och det fanns ingen överblick nationellt över utbildningen. Betyg sattes sällan o.s.v.

Att distansarbetsformen används i klientutbildningen gör att man kan fortsätta sina studier när man flyttar mellan olika lärare. Man får behålla sin lärare och det spelar ingen roll var man är placerad. En annan vinst är att alla klienter i hela landet får tillgång till samma stora kursutbud. Om distansarbets sättet inte hade funnits, skulle en klient endast kunna läsa de ämnen som läraren/lärarna på anstalten var behöriga att undervisa i. Med distansen hjälp kan man söka vilka kurser som helst av de ca 130 som finns.²³

2. Vet ni vilka ämnen är svårast att bedriva som distansstudier?

Ute i samhället kan det vara tufft att läsa på distans eftersom man är ensam med studierna hemma. Det krävs en väldig självdisciplin för att ta itu med studierna och inte välja att göra annat. Inom Kriminalvården har den som studerar på distans dubbelt stöd. Dels har man en ämneslärare som är ansvarig för kursen, för att stödja lärandet och bedöma/betygsätta kunskaperna, dels har man en utbildad pedagog som handledare på plats. Den läraren är inte behörig i ämnet men hjälper till med studieteknik, material, att

²¹ Lärare 1, intervju den 16 februari 2011

²² Lärare 2, intervju den 16 februari 2011.

²³ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011.

förstå uppgifter o.s.v. Vad som är svårt på distans är nog mer frågan om upplevelser, antingen den enskilde lärarens eller den enskilde studerandes. Kursen är densamma oavsett om det är lokalt arbete eller arbete på distans. Skillnaden är bara hur läraren och den studerande har kontakt. En vanlig uppfattning är att laborationer är svårt i en kurs på distans. Här finns handledaren som stöd och hjälper den studerande enligt ämneslärarens instruktioner. Språk är ett annat ämne som många tror är svårare på distans, men man kan fråga sig hur mycket tid en studerande ute i samhället får tala språket i ett klassrum?

Här har lärare och studerande telefonkontakt för muntlig övning, kanske en halvtimme i veckan? Meningen är att ämnesläraren ska leda och stödja lärandet i kursen oavsett var han/hon befinner sig och alltså ha kontinuerlig kontakt med den studerande. Dessutom ska handledaren ha den dagliga kontakten och se att den studerande kommer framåt i kursen. Det går inte att säga att ett ämne generellt är svårare än något annat. För en del studerande kan det t.o.m. vara lättare på distans. Man bedöms enbart utefter de kunskaper man visar upp; utseende, sätt och annat blir ovidkommande. Man kanske kan koncentrera sig lättare på sina uppgifter när det inte är en hel klass som ska jobba samtidigt och man behöver inte konkurrera med andra, känna sig sämre än någon annan som i ett klassrum alltid kan svaren t.ex. Man jämför sig lättare med sig själv och ser till sin egen utveckling.²⁴

3. Hur många det är som får arbete efter avslutade distansstudier?

Distansstudier är inte en utbildning i sig. Det är bara ett arbetssätt. Det finns teoretiska kurser (ca 130 olika inom komvux) och det finns yrkesinriktad utbildning (dock inte på distans). Någon kan läsa en kurs, en annan läser så många kurser att det motsvarar ett helt treårigt gymnasieprogram. Om man har studerat lokalt eller på distans har inte betydelse för chanserna att få jobb, utan det beror på vilka kunskaper man har. När det gäller frågan om hur det går för dem som studerat, sedan de lämnat Kriminalvården, finns det idag inget svar. Av integritetsskäl har vi inte möjlighet att följa f.d. klienter/studerande efter frigivningen. I alla fall inte utan att personen själv har givit sitt medgivande till att Kriminalvården tar kontakt. Det här är något som vi har intresse av och försöker hitta lösningar på. Nästa delikata fråga är hur man ska veta att det är just studierna som gjort att man fått arbete? Det är många faktorer som kan spela in – kontakter, hur aktivt man söker arbete, hur mycket lediga jobb det finns, vad för slags jobb, intryck man gör hos arbetsgivare, att man är på rätt plats rätt tid, just när ett lämpligt arbete är ledigt, vilket stöd Arbetsförmedlingen ger o.s.v.²⁵

4. Hur många olika yrkesutbildningar finns det inom Kriminalvården?

Det rör sig om ungefär 25 olika där nästan alla är arbetsmarknadsutbildningar i Arbetsförmedlingens regi. Flera av dem ges på mer än ett ställe.²⁶

5. Vilka är de viktigaste incitamenten för att återfallsbrottsligheten ska minska?

Detta är ett oerhört komplext område och fanns det ett enkelt svar hade det nog knappt funnits några återfall. För att ändå reflektera över några faktorer, blir den enskildes motivation och vilja till förändring en stark sådan. Hur stor motivationen är/blir kan i sin tur bero på många olika saker, t.ex. vilket umgänge personen har och väljer att ha, vilka förutsättningar personen har efter frigivningen när det gäller bostad, ekonomi, socialt nätverk o.s.v. eller vilket stöd han/hon har att bygga upp dessa delar om de inte finns. Då är också individens vilja att samarbeta och satsa på det viktig. Utbildning är också en viktig faktor för att få en plats på arbetsmarknaden, liksom för personlig utveckling.²⁷

²⁴ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

6. Vilka ser Kriminalvården som de största fördelarna med att erbjuda distansstudier?

Att alla klienter i hela landet har tillgång till alla kurser inom Lärcentrum. Att inga studieavbrott behöver göras för att man byter anstalt utan den studerande alltid får behålla samma lärare genom hela kursen, tills betyget är taget. Distansarbetssättet bidrar också till att utbildningen kan individualiseras så mycket som den gör i Kriminalvården. Inga klasser, lektioner eller terminer finns. Man studerar på Lärcentrum tillsammans med andra, men var och en läser det den behöver och har en egen studietakt i överenskommelse med läraren. Man måste inte heller vara klar med kursen samtidigt som andra, utan kan läsa snabbare eller få längre tid oavsett vilka andra som studerar, och det gäller även om man flyttar under kurstiden.²⁸

7. Vilka ser Kriminalvården som de största nackdelarna med att erbjuda distansstudier?

Inga egentligen. Distansarbetssättet är en fantastisk tillgång. Det krävs förstås att lärarna är positiva till sättet att arbeta på (det tar man upp när man anställer lärare; tror man inte på att distansarbetssättet fungerar bra, är inte Lärcentrum rätt arbetsplats) och håller bra kontakt med de studerande genom hela kursen. Lärarna kan också behöva skapa material (studiehandledningar) som stöd i lärandet för den studerande.²⁹

8. Hur stora är kostnaderna för distansstudier?

Det är ingen skillnad i kostnad mellan närutbildning och distansutbildning. Kostnaden finns i de lokaler som Lärcentrum använder och i lärarpersonalen. Alla lärare som anställs arbetar både lokalt och på distans. Budgeten för klientutbildningen totalt, ligger på drygt 70 miljoner per år.³⁰

9. Varför är det svårare att kunna studera på högskola ju lägre säkerhet den intagne får, det borde vara tvärtom?

Den utbildning som lärarna har anställts för, är den formella vuxenutbildningen. Högskolestudier ligger utanför detta och kräver både att det finns personal som kan bistå, att det finns lokaler som räcker till och tillgång till dator. Förutsättningarna skiftar från anstalt till anstalt. Ett faktum är dock att det finns mer personal på större anstalter med högre säkerhet.³¹

10. Vill Kriminalvården begränsa antalet datorer, så att det framöver inte kommer att vara möjligt med dator i cellen?

Utvecklingen går mot att ht InIT-datorer (datorer som är anslutna till Kriminalvårdens intranät: nätcentrum) helt och hållet. Privata datorer är inte tillåtna. InIT-datorer finns i dag i huvudsak på lärcentrum. Hur den tekniska utvecklingen ser ut i framtiden är svårt att säga i dagsläget.³²

11. Hur ser Kriminalvården på att i framtiden kunna använda webbkamera?

Webbkamera har diskuterats, men är inte aktuellt för närvarande. Hur det blir i framtiden är svårt att säga i dag.³³

²⁸ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 11 april 2011.

³² Ibid.

³³ Ibid.

5 Diskussion av resultat

I denna kvalitativa studie har två anställda lärare och sex intagna män intervjuats, den är utförd i ett lärcentrum på en säkerhetsanstalt. En utbildningsansvarig administratör på huvudkontoret har svarat på frågor via mail. Huvudsyftet med studien var att ta reda på för- och nackdelar med distansstudier inom Kriminalvården. Anledningen till att distansstudier ökat väldigt de senaste 10-15 åren i hela samhället, beror sannolikt på att de flesta svenska hushåll har persondatorer (PC) i hemmen och på arbetsplatser, samt Internets spridning i hela samhället under 2000-talet. Med datorn och Internet skärps kravet på snabbhet, men deras inflytande är motsägelsefullt (Liedman 2001). Å ena sidan stärker de tendensen till strikt normalisering av studietider och därmed kursfodringar, å andra sidan invaggar de oss i föreställningen att kunskapen egentligen inte kräver någon tid alls (Liedman 2001, s. 248).

5.1 Distansstudier på anstalt

Att bli intagen på anstalt kan upplevas som en chock för många intagna, då det kan uppfattas som en hård och isolerad värld. Goffman (2004) menar att de intagna kommer till institutionen med en beteendekultur de fått från en privatvärld, där personen har en uppfattning om sig själv som möjliggjorts genom en viss fast social ordning. Den intagne har skyldighet (arbetsplikt) att arbeta med monteringsarbete, eller delta i studier på lärcentrum. Det är dagliga inspektioner av cellerna. När de studerande går till lärcentrum måste de passera genom metalldetektorer, allt studiematerial genomsöks. På bostadsavdelningen är det ofta höga ljud, med musik och skrån, vilket gör att det kan vara svårt att koncentrera sig när studier utförs i cellen eller på avdelningen. Vid ankomsten berövas han genast det stöd och denna ordning utgör, han underkastas en serie förödmjukelser, degraderingar, förnedringar och kränkningar, den process genom vilken en människas personlighet kuvas är normal i totala institutioner (Goffman 2004, s. 20-21). Cellen som de intagna vistas i är minimal, de är inlåsta minst 12 timmar per dygn. Tillstånd måste begäras för telefonsamtal, allt kontrolleras och övervakas (alla brev öppnas). Egna kläder får inte användas, vid begäran skall den intagne lämna urinprov (naken) när kriminalvårdare så begär det. Hot och våld mellan intagna är vanligt förekommande. Foucault (2001) menar att fängelsets självklarhet grundar sig på den uppgift man tillskriver det eller kräver att det ska fylla, nämligen att förvandla individen. Foucault hävdar att "fängelset som institution finns där som en samling redskap avsedda att göra individerna fogliga och nyttiga genom en exakt avvägd bearbetning av deras kroppar, redan innan lagen gjorde det till straffet framför andra" (Foucault 2001, s. 269). I ett fängelse är maktrelationerna tydlig, där intagna är lägst ner i denna hierarki och över dem står kriminalvårdarna, de utför rent fysiskt olika beslut gentemot de intagna som är beslutade av anstaltsledningen. Foucault menar att makten är en relation mellan människor, det finns därför en mångfald maktrelationer (Hörnqvist, 1996).

"Många intagna har svag skolunderbyggnad och saknar eller har en dålig förankring i arbetslivet, detta är kända faktorer när det gäller risk för att befästa kriminalitet" (Kriminalvårdens riktlinjer 2007:4, s. 2). Skolans roll menar Dewey är inte att vidarebefordra och tillvarata gamla bedrifter, utan att bara se till att tillvarata det som gagnar ett framtida samhälle, skolan är huvudaktör i denna uppgift (Dewey 1997, s. 51). Oavsett om den intagne har visat god skötsamhet, studerat och utbildat sig, eller gått i programverksamhet (som är avsedda att förändra den intagnes kriminella beteende) inom Kriminalvården, så skall två tredjedelar av straffet avtjänas, innan villkorlig frigivning kan ske (Kriminalvården: SFS: 2010). Foucault menar att straffet snarare bör utformas som en läkarbehandling än som en betalning, han menar att så snart full bättring uppnåtts så borde fången släppas fri, eftersom målet är uppnått, straffet skulle därmed individualiseras (Foucault 2001, s. 269).

5.2 Utbildningsansvarigs syn på distansstudier

Lena Axelsson är klientutbildningsansvarig inom Kriminalvården, hon menar att den stora fördelen med distansstudier på komvux är att man kan fortsätta sina studier när man flyttar mellan olika anstalter.³⁴ Studerande får behålla sin lärare och det spelar ingen roll var man är placerad, alla studerande i hela landet har tillgång till samma stora kursutbud. Med distanskurserna har de komvuxstuderande ca: 130 kurser att välja på. Inga klasser, lektioner eller terminer finns, klienterna studerar på lärcentrum tillsammans med andra intagna, var och en läser det den behöver och har en egen studietakt i överenskommelse med läraren. Axelsson (2011) menar att den som studerar komvux på distans får dubbelt stöd, dels har man en ämneslärare som är ansvarig för kursen för att stödja lärandet och bedöma/betygsätta kunskaperna, dels har man en utbildad pedagog som handledare på plats.³⁵ Läraren är kanske inte behörig i ämnet, men hjälper till med studieteknik, material, att förstå uppgifter o.s.v. I en studie av Balldin (2004) framkom det att, när det fanns möjlighet för flera distansstuderande att samlas i grupper, så gav de stöd till varandra och samtalande om problem och frustrationer, vilket gjorde att man kände sig mindre övergiven och isolerad. De enda svårigheterna med att studera på distans menar Axelsson, är skillnaden i hur läraren och den studerandes kontakt ser ut, hon menar att kurserna är desamma oavsett om det är lokalt arbete eller arbete på distans. Högskoleutbildning på lägre säkerhet kan vara ogenomförbar att genomföra, i de fall det inte finns behörig personal eller lokaler. När det gäller användandet av webbkamera så är det för närvarande inte aktuellt inom Kriminalvården.³⁶ Axelsson gör gällande att det inte är någon skillnad i kostnader mellan närutbildning och distansutbildning.

5.3 Studerandes erfarenheter av distansstudier

De flesta studerande på anstaltens lärcentrum hade datorerfarenhet och IT-erfarenhet, vilket är nödvändigt för att utöva distansstudier på både komvux och högskolenivå. I en undersökning som genomförts av 12 700 studenter (2007) på sju olika universitet i Europa, konstateras att nästan alla studenter kunde hantera worldprogrammet, webb, e-post och chatt (Gaskell & Mills i Bernath et al. 2009). Studenterna anser att IT-kompetensen bland lärare är lika god som bland studenter (Westerberg & Mårald 2007, s. 46). Denna undersökning visade att intagna med distansstudier ofta tillfrågade studiekamrater som hade läst samma ämne, eller frågade lärare på lärcentrum som kunde ha kunskaper i ämnet. En stor andel av studenterna ansåg att kontakten med lärare var viktigare på IT-stödda distansutbildningar, i synnerhet feedback, tillgängligheten till läraren och tydlig information och kommunikation från lärarens sida (Westerberg & Mårald 2007, s. 30). De studerande i denna studie ansåg den sociala kontakten med andra studerande och lärare på lärcentrum var mycket betydelsefull, även personal som arbetade på avdelningen var behjälplig och insatt i studierelaterade frågor. Säljö (2000, s. 48), menar att vi inte uppfattar att det finns några andra sätt att se på undervisningen och lärandet på grund av att en viss föreställning har blivit så dominerande. Distansstudier kan ibland upplevas som ensamt jämfört med handledd undervisning, lärcentrum fyller därför en viktig social funktion, för utbyte av frågor och funderingar till lärare och andra studerande.

Ingenting tyder på att betydelsen av personliga möten i varaktiga gemenskaper av det slag som skola, högskola, folkbildning, lärcentrer och andra arrangemang erbjuder kommer att minska betydelse. Tvärtom förefaller det mer troligt att avancerade tekniker som utnyttjas i så många sammanhang och för så många syften ställer ännu större krav på personlig interaktion där vägledning kan ges för den som är nybörjare (Pedagogiska magasinet, 2003-02-20).

³⁴ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011

³⁵ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011

³⁶ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 11 april 2011

Flera intagna såg det som enda möjligheten att studera på distans, eftersom utbudet var större och man får läsa det ämne man är intresserad av. Undervisningens uppgift är att hitta det material som engagerar en elev i en specifik verksamhet som har mål och syften som är av betydelse eller intresse för eleven, där medlen är viktiga för att uppnå målen (Dewey 1997, s. 175). Ett mål måste få väljas fritt utifrån de existerande ramar som finns, det måste göras genom medvetna handlingar där det finns olika handlingsalternativ (Dewey 1997, s. 152). Många studerande i studien ansåg att de presterade bättre i sina studier som vuxna, då de var betydligt mer motiverade nu och med bättre koncentration, jämfört med när de gick på grundskola och gymnasium. Studerade valde själva ämnen som de trodde sig ha nytta av, för att efter frigivning ha ökade möjligheter till arbete eller att starta eget företag. I en studie av Westerberg och Mårald (2007) hävdar de att det inte är av så stor betydelse att studenterna har studievana, det är viktigare med individens intresse, motivation, IT-vana och att det finns en bra kontakt med lärare och andra studenter, samt att informationen är tydlig på utbildningen.

När det gäller högskolestuderande krävs det att den studerande har stort intresse av ämnet/kursen och självdisciplin. Dewey (1997) menar att intresse och disciplin inte är motsägelsefulla utan främjar varandra. Intresse och disciplin är beroende av varandra för att uppnå mål (Dewey 1997, s. 180). Studieassistenter (kriminalvårdare) bistår endast vid hämtning och lämning av uppgifter via mail på Internet två gånger i veckan. Om det finns annan studerande som läst samma ämne gick det möjligen att få hjälp, i övrigt erbjöds inget stöd från anstalten. Utbildning kan vara fostrande i betydelsen av att de intagna ska utföra studieuppgifter som ska klaras av inom en viss tidsram, detta kräver självdisciplin. Dewey säger att en person som har övats i att tänka genom sina handlingar och att agera överlagt, är disciplinerad (Dewey 1997, s. 172). Högskolestuderande såg det som positivt att personalen på bostadsavdelningen var behjälplig med att hämta och lämna information på Internet. Bernath et al. (2009) menar att de studenter som klarar av att studera självständigt, lyckas i högre utsträckning med att studera på distans. Kriminalvårdens riktlinjer visar på att stor självständighet och självdisciplin krävs för högskolestudier på anstalt.

En intagen måste få klart för sig vilka krav som ställs för att kunna klara av högskolestudier på distans, studenten måste kunna fungera självständigt, med mycket begränsad hjälp från personal inom Kriminalvården. Med distansstudier får man lätt känslan att ha gott om tid, att studierna är mera flexibla och obundna än studier på campus. I själva verket är högskolestudier på distans mer krävande än deltagande i föreläsningar och övrig institutionsbunden undervisning (Kriminalvårdens klientutbildning 2007:4, s. 17).

Av de studerande uppfattades flera ämnen som svåra att läsa på distans, det var språk, matematik, kemi på komvux och retorik, och webbdesign på högskola. Ämnen som inte anses vara lämpade för distansstudier var: litteraturvetenskap, retorik och ämnen som har laborativa inslag, eftersom dessa ämnen kan drabbas av negativa effekter i kvaliteten (Westerberg & Mårald 2007, s. 55). För högskolestuderande var det svårt att medverka i chatt (realtid) och att använda webbkamera. Det var omöjligt att se vissa streamade föreläsningar, begränsningar i att ladda ner programvara, samt inskränkningar i Internettid, vilket gjorde att vissa kurser inte gick att genomföra. Distansstudier upplevs vara mer osäkert på grund av många avhopp, teknikproblem, känsla av isolering bland studenter och att det finns oerfarna lärare osv. (Westerberg & Mårald 2007, s. 56). I de fall den intagne inte hade förkunskaper, så hände det att man gav upp studierna, t.ex. företagsekonomi, matematik, byggnadsteknik eller ämnen på avancerad nivå inom högskolan. I en studie av Balldin (2004, s. 69), så framkommer det att databashantering, matematik, språk och tekniska ämnen var svåra att läsa på distans, då de studerande hade svårigheter att få noggranna förklaringar och förstå det

praktiska utövandet, speciellt då eleverna skulle arbeta självständigt. Genomgående har IT-stödda distansutbildningar högre andel avhopp än campusutbildningar, vilket antas hänga ihop med att det på ett campus finns studiesociala miljöer där studenten känner trygghet, ansvarstagande och inspireras mer av andra studenter och lärare (Westerberg & Mårald 2007, s. 58). Komvuxeleverna i studien ansåg generellt att det var bättre med en lärare som hade fysiskt handledning i klassrummet. De praktiska problemen bestod av att de distansstuderande på SFI och komvux var begränsade av tiden på lärcentrum (12 tim./vecka) i kommunikationen med läraren. Begränsningar i studierna bestod i att de komvuxstuderande endast fick studera tre ämnen åt gången. Ett ganska vanligt förekommande problem på anstaltens lärcentrum var inställda studier (ca: 3-7 tim./vecka), på grund av fortbildning, handledning, studiebesök, att lärare var sjuk eller var på semester. Balldin (2004) menar att om eleverna inte lyckas med att planera sin tid blir den övergripande känslan otrygghet, alienering och ensamhet, många av eleverna berättar om ett stort mått av självdisciplin och framförhållning. Det var positivt att distanslärandet skedde i alla åldrar (från 21 till 58 år), och utbildningsnivåer, från SFI till högskola. Det framhålls i FN:s deklaration för mänskliga rättigheter, samt av EU där begreppet "livslångt lärande", är beslutat av EU: s medlemsländer i Lissabonstrategin som antogs 2001. Vilket innebär att man ser lärandet under hela livet som viktig för EU: s befolkning (Westerberg & Mårald 2007, s. 16). I Kriminalvårdens klientutbildning (2007:4, s. 2) anges följande:

Det räcker inte längre att utbilda sig en gång för alla, utan samhällsutvecklingen är beroende av att människor fortsätter att kompetensutveckla sig livet igenom. Det finns således i princip inte någon yttersta gräns för hur långt man kan utbilda sig. Dock gäller att Kriminalvården alltid ska prioritera de som har kortast tidigare utbildning.

Dewey (1997) menar att liv är utveckling och att utvecklas, att växa är liv. Om man översätter det till pedagogiska motsvarigheter betyder det att (*i*) den pedagogiska processen inte har något mål bortom sig själv, den är sitt eget mål, (*ii*) den pedagogiska processen är en process av kontinuerlig omorganisation, rekonstruktion och omgestaltning (Dewey 1997, s. 88). Högskolestuderande hade i de flesta fall som mål att ta en examen, för att efter frigivning ha en möjlighet att få arbete eller starta eget företag inom sitt specialområde. Detta skulle kunna appliceras på konstruktivismen, som är en teori om att människor lägger sin speciella mening i det som de upplever, vilket gör att de använder ord och uttryck på olika sätt enligt sina personliga konstruktioner (Egidius, 2006). På fråga om studierna är viktiga svarade en av de studerande:

Absolut, det är oerhört viktigt, eftersom man som intagen och f.d. kriminell så måste du ha någon form av utbildning, och i detta fall har du skaffat dig några akademiska examina. Det är i alla fall en ny plattform att börja på, istället för att stå till förfogande på den öppna marknaden, du har en helt annan utgångspunkt, det är oerhört viktigt att sköta studierna för att få den plattformen och gå vidare i livet lite bättre rustad.³⁷

Samtliga intagna var överens om att lärarna var mycket viktiga för att studierna ska fungera, att lärarnas flexibilitet att göra prov och lämna in uppgifter var anpassat till lärcentrums tider. De studerande ansåg att de flesta lärarna hade förståelse för att det fanns vissa svårigheter och begränsningar med att studera på anstalt. Många studerande i undersökningen hade en väl fungerande feedback på sina arbeten, utom en person som inte hade fått någon respons alls.

³⁷ Studerande 1, intervju den 26 januari 2011

Bernath et al. (2009) hävdar att i distansundervisning är det viktigt med en omedelbar respons av e-post, i de fall lärare och elever själv kan kontrollera sina egna aktiviteter, detta ger upphov till ett mer aktivt lärande. Även Balldin (2004, s. 113), menar att en snabb respons är viktig för ett aktivt lärande, "Nästan alla elever i studien ville ha tätare mailväxlingar och personlig respons på deras arbete som är en viktig del av interaktionen på distans". Jämfört med utländska fängelser har Sverige kommit långt med distansundervisning. I en fransk studie som är gjord av Salane (2008), hävdas att eleverna blir marginaliserade och lämnas åt sitt öde utan hjälp, beroende på att det saknas hjälpmedel och en vilja från fängelseledningen att genomföra distansundervisning. De flesta intagna i denna studie hade ett slutmål med sina studier, de ansåg också att studierna var viktiga för deras framtid. När de studerande klarat av en kurs med godkända betyg, sökte de vidare till nästa ämne/kurs eller fortsatte på en högre nivå inom samma ämne/kurs.

5.4 Lärares erfarenheter av distansundervisning

Lärare som arbetade på anstalten undervisade i SFI, datakunskap, svenska, religion, psykologi, engelska, matematik. Båda de intervjuade lärarna hade haft erfarenhet av undervisning på distans i SFI, vilket upplevdes som svårt, speciellt i de fall man inte hade haft ett gemensamt språk mellan lärare och elev. Lärarna ansåg inte att det fanns några skillnader mellan att vara lärare med handledd undervisning eller att vara lärare på distans. Westerberg och Mårald (2007) menar att lärare och prefekter som arbetar med IT-stödda distanskurser är positiva till studieformen och dess framtid, trots detta finns det skillnader i attityder från lärare och prefekter om att IT-stödda utbildningar har lägre kvalitet än campusutbildningar. Lärarna i denna studie ansåg att de kompenserade den uteblivna fysiska närvaron med motsvarande tid genom telefonsamtal och kontakt via "nätcentrum" (intranätet inom Kriminalvården) med att besvara mail från de studerande. Den socialiseringsprocess som fängelset vill åstadkomma bl.a. med hjälp av skolverksamhet, motverkas av prionaliseringen, vilket betyder att läraren blir en slags motkraft mot den kriminella kulturen (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 99). Lärarna ansåg att det fungerade väl med kommunikation via telefon och mail. De båda lärarna menade att det främst handlar om att vara en god pedagog och kommunikatör och vara tydlig i sina instruktioner. Det lärarna saknade mest när det gäller distansstudier var att inte kunna se eleven framför sig. I en studie av Bernath et al. (2009), framkom det att lärarna föredrog att se eleverna framför sig, det finns ingen ersättning för undervisning ansikte mot ansikte, där man kan inspirera studenter. Samma undersökning hävdade att det krävs mycket arbete för att integrera pågående kurser i distansundervisning, där arbetet att undervisa tar för mycket tid på bekostnad av distansundervisningen (MacKeogh & Fox i Bernath et al. 2009, s. 225).

5.5 Sammanfattning av resultat

Miljön i ett fängelse är hård och karg, cellerna är små, ljudnivån är ofta hög. Att befinna sig på anstalt och studera på distans kräver stor motivation och självdisciplin. Begränsningar i distansstudierna bör inte underskattas, då det inte alltid går att få hjälp med olika problem gällande studierna. Isolering från omvärlden samt saknad av familjer och vänner, kan påverka koncentrationen och därmed resultatet av studierna. Foucault menar att "fängelset som institution finns där som en samling redskap avsedda att göra individerna fogliga (Foucault 2001, s. 269). Det finns maktstrukturer som gör att de intagna kan känna sig kränkta. Det är dagliga säkerhetsinspektioner av cellerna, metalldetektorer måste passeras vid in och utpassering på lärcentrum, arbetsplikt, detta är en prionalisering som sker i fängelsemiljön. Motvikten blir den socialiseringsprocess som Kriminalvården vill åstadkomma bl.a. med hjälp av skolverksamhet, där relationen mellan intagna och lärare blir mer avspänd och human (Claesson & Dahlgren, 2002 s. 99).

Nackdelarna med distansstudier var att det i ibland var omständigt att få snabba svar via telefon och mail från lärare. En annan nackdel var att komvuxstuderande endast fick studera tre ämnen åt gången. Studierna var endast på deltid (12 timmar/vecka) i lärcentrum, resterande tid av studierna fick utföras på studieavdelningen. Inställda studier på lärcentrum var ett annat vanligt förekommande problem, uppskattningsvis gick det bort 3-7 timmar per vecka. Högskolestuderade på distans hade endast hjälp med internettiden (två gånger/vecka) av en studieassistent och måste därför fungera med stor självständighet och självdisciplin för att klara av studierna. Högskolestuderande upplevde praktiska svårigheter och begränsningar med distansstudier, som t.ex. chatt i realtid, webbkamera förbjuden, vissa streamade föreläsningar fungerade inte, samt en begränsad Internettid. Lärarna i studien ansåg att den stora nackdelen var att inte kunna se eleven framför sig. Båda lärarna hade haft erfarenhet av undervisning på distans i SFI, vilket upplevdes som komplicerat, speciellt i de fall man inte hade haft ett gemensamt språk mellan lärare och elev. Ämnen som uppfattades svåra att studera på komvux var, språk, matematik och kemi, på högskola var det litteraturvetenskap, webbdesign och retorik som inte gick att genomföra. Studerande på högskola hade svårigheter att fullfölja sina studier på anstalter med lägre säkerhet, då det inte fanns behörig personal eller lokaler för att kunna genomföra studierna. Användandet av webbkamera var inte aktuellt inom Kriminalvården, vilket får ses som en klar nackdel, då det hade varit möjligt att interagera med lärare i ämnen som var svåra att förklara på distans. Det var i enstaka fall den studerande hade fått avbryta sina studier, i ett fall berodde det på tekniska begränsningar, i ett annat fall på grund av att läraren inte hörde av sig till den studerande. Studier av Bernath et al. (2009) påvisar att frustration eller besvikelser för distansstudenter kan vara av största vikt då det påverkar motivation och engagemang i lärandet livet ut, många gånger slutar det med att studierna skjuts upp eller avbryts helt.

Fördelarna med distansstudier är det stora kursutbud som erbjuds, på komvux fanns det 130 ämnen och på högskolorna/universitetet fanns det ca: 3000 kurser att välja på. De flesta studerande på studieavdelningen hade sen tidigare IT-erfarenhet, vilket var en förutsättning för att klara studier på distans. Fördelarna med distansstudier på grund- komvuxnivå var att studierna följde med till den anstalt som den intagne flyttade till, med samma lärare. Den som studerade komvux på distans fick ”dubbelt stöd”, dels fick man en ämneslärare som var ansvarig för kursen för att stödja lärandet och bedöma/betygsätta kunskaperna och det fanns en utbildad pedagog som handledare på lärcentrum.³⁸ Det framkom att lärarnas betydelse för komvuxstuderande var stor, deras vägledning och flexibilitet var avgörande för fullföljande av studierna. Lärcentrum fyllde en viktig social funktion i kontakten mellan lärare och elever. De studerande i undersökningen hade i stor utsträckning en fungerande feedback från lärarna. Det fanns viktiga synergieffekter med att ha en särskild studieavdelning, då de studerande kunde hjälpa varandra med studier även på fritiden, samt att personal som arbetade på bostadsavdelningen var kunnig i studierelaterade frågor (ombesörja tentamen på avdelningen, skicka/hämta mail). Samtliga komvuxstuderande hade slutmål med sina studier, antingen skulle det leda till en yrkesutbildning eller en gymnasieexamen, eller för att komma in på högskola. Högskolestuderande såg det som mycket positivt att ha tillgång till dator i cellen, för att kunna studera när de ville. De flesta som studerade på högskola hade som mål att ta en akademisk examen. Samtliga studerande ansåg att studierna var viktiga för deras framtid och att det gav verkställigheten en ökad mening. Sammanfattningsvis kan det konstateras att om en student trivs, lyckas och fullföljer studierna, beror på flera samverkande faktorer och har inte att göra med vilken studieform man väljer (Westerberg & Mårald 2007, s. 55).

³⁸ Lena Axelsson (Klientutbildningsansvarig inom kriminalvården), mailsvar den 22 februari 2011.

Slutsatserna av denna studie blir att fördelarna med distansstudier väger betydligt tyngre än nackdelarna. Att befinna sig på anstalt och studera på distans kräver stor motivation och självdisciplin, studerande måste fungera självständigt och kunna planera sin studietid. Nackdelarna var att distansstudier på SFI och komvux endast var på deltid, studerande kunde endast läsa tre ämnen samtidigt, med ganska få timmar på lärcentrum. Distanslärarna inte var tillgängliga på andra tider än när de studerande var på lärcentrum. Det fanns en del tekniska och tidsmässiga begränsningar med internet för högskolestuderande, vilket gjorde att det blev problem med genomförandet av vissa kurser.

De största fördelarna var det stora kursutbudet, vilket gjorde att den studerande kunde hitta ämnen som var viktiga för den studerande att nå sina slutmål. På lärcentrum fanns ändamålsenliga lokaler med datorer, där fanns också lärare som kunde svara på frågor för SFI och komvuxelever. Det fanns också viktiga synergieffekter med att en bostadsstudieavdelning, där det fanns en studiesocial samvaro, där även personalen kunde bistå högskolestuderande med internet. Samtliga studerande fick betyg, dessa kunde användas till att söka vidare till andra studier, yrkesutbildningar eller arbete i samhället.

I en kommande studie skulle vara intressant att se om pedagogiken inom distansutbildningen kommer att utvecklas eller förändras. Om möjligt, skulle det i en framtida studie vara intressant att följa upp hur många intagna det är som fått arbete efter villkorlig frigivning – på grund av studierna – och därmed integrerats i samhället.

Referenser

- Alvesson, M., Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2 uppl. Studentlitteratur. Lund.
- Axelsson Lena, 2011: Mailsvar den 22 februari, samt den 11 april 2011.
- Balldin, J. (2004). *Erbjudande och utmaningar i studier på distans gymnasieelever berättar*. Rapport E 51:8. Stockholms universitet.
- Bernath, U., Szücs, A., Tait, A., & Vidal, M. (2009). *Distance and E-learning in Transition - Learning Innovation, Technology and Social Challenges*. ISTE Ltd. London.
- Claesson, S. & Dahlgren H. (2002). *Att studera i fängelse*. Klientutbildningen vid tre kriminalvårdsanstalter. Institutionen för pedagogik och didaktik. Rapport nr: 2002;05. Göteborgs universitet.
- Dewey, J. (1997). *Demokrati och utbildning*. Bokförlaget Daidalos AB.
- Egidius, H. (2006). *Termlexikon i pedagogik, skola och utbildning*. Studentlitteratur. Danmark.
- Egidius, H. (2008). *Psykologilexikon*. Finland. Natur & Kultur.
- Foucault, M. (1993). *Övervakning och straff*. Arkiv förlag. Lund.
- Goffman, E. (2004). *Totala institutioner. Fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. Elanders infologistics väst AB.
- Högskoleverkets årsrapport (2010). [Elektronisk] Tillgänglig: www.hsv.se (2011-01-13).
- Hörnqvist, M. (1996). *Foucaults maktanalys*. Carlssons bokförlag. Stockholm.
- Kriminalvården (2008). [Elektronisk] Tillgänglig: www.kvv.se (2011-01-28).
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Liedman, Sven-Eric. (2001) *Ett oändligt äventyr: om människans kunskaper*. Stockholm : Bonnier.
- Mattsson, A. (2008). *Flexibel utbildning i praktiken: en fallstudie av pedagogiska processer i en distansutbildning med en öppen design för samarbetslärande*. Avhandling, Göteborg universitet.
- Pedagogiska magasinet (2003-02-20). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2003/02/20/ingenting-overtraffar-samtalet> (2011-01-13).

Riktlinjer för Kriminalvårdens klientutbildning (2008). [Elektronisk] Tillgänglig: www.kriminalvarden.se/sv/Fangelse/Arbete-klientutbildning-och-behandling/Klientutbildning/ (läst 2011-01-13).

Stake, R. E. (2005). "Case studies". Denzin I. N. K. & Lincoln Y. S. (red.), *Handbook of Qualitative Research*. Newbury Park: Sage.

Strömqvist, S. (2010). *Uppsatshandboken*. Hallgren & Fallgren studieförlag AB.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm. Prisma.

Trost, J. (2008) *Att skriva uppsats med akribi*. Lund: Studentlitteratur.